

---

**PWYLLGOR CRAFFU ADDYSG AC ECONOMI**  
**18/06/26**

---

**Presenoldeb:**

**Y Cynghorwyr:** Y Cynghorydd Geraint Wyn Parry (Is-gadeirydd)

Y Cynghorwyr:- Jina Gwyrfai, Dawn Lynne Jones, Elwyn Jones, Gareth Tudor Jones, Gwilym Jones, Cai Larsen, Beth Lawton, Gwynfor Owen, John Pughe Roberts, Richard Glyn Roberts, Huw Llwyd Rowlands a Dyfrig Siencyn.

**Aelodau Cyfetholedig:** Sharon Roberts (Cynrychiolydd Rhieni / Llywodraethwyr Arfon), Colette Owen (Yr Eglwys Gatholig), Gwilym Jones (NASUWT) a Elise Poulter (NEU).

**Swyddogion yn bresennol:** Bethan Adams (Ymgynghorydd Craffu) a Jasmine Jones (Swyddog Gwasanaethau Democratiaeth).

**Yn bresennol ar gyfer eitem 7** - Cynghorydd Llio Elenid Owen (Aelod Cabinet Gwasanaethau Corfforaethol a Chyfreithiol a'r Gymraeg) a Iwan Evans (Swyddog Monitro).

**Yn bresennol ar gyfer eitem 8** - Cynghorydd Dewi Jones (Aelod Cabinet Addysg), Gwern ap Rhisiart (Pennaeth Addysg) a Robert John Jones (Rheolwr Cludiant Addysg).

**Yn bresennol ar gyfer eitem 9** - Cynghorydd Dewi Jones (Aelod Cabinet Addysg), Gwern ap Rhisiart (Pennaeth Addysg), Robert John Jones (Rheolwr Cludiant Addysg), Alison Halliday (Pennaeth Cynorthwyol Cefnogaeth Ysgolion) a Ffion Edwards Ellis (Pennaeth Cynorthwyol Anghenion Dysgu Ychwanegol a Chynhwysiad).

**Yn bresennol ar gyfer eitem 10** - Cynghorydd Medwyn Hughes (Aelod Cabinet Economi a Chymuned), Sioned Williams (Pennaeth Economi a Chymuned); Roland Evans (Pennaeth Cynorthwyol Diwylliant) a Llŷr Jones (Pennaeth Cynorthwyol Economi a Chymuned).

**Yn bresennol ar gyfer eitem 11** - Cynghorydd Llio Elenid Owen (Aelod Cabinet Gwasanaethau Corfforaethol a Chyfreithiol a'r Gymraeg), Ian Jones (Pennaeth Gwasanaethau Corfforaethol) a Iwan Evans (Pennaeth Gwasanaeth Cyfreithiol).

**1. ETHOL CADEIRYDD**

Bu i'r Cyng. Rhys Tudur gael ei ethol yn Gadeirydd ar gyfer 2026/27.

**2. ETHOL IS-GADEIRYDD**

Bu i'r Cyng. Geraint Parry gael ei ethol yn Is-gadeirydd ar gyfer 2026/27.

**3. YMDDIHEURIADAU**

Derbyniwyd ymddiheuriadau gan y Cynghorwyr Sian Williams, Elin Walker Jones, Dewi Owen, Rhys Tudur a Gweno Glyn Williams (Cynrychiolydd Rhieni / Llywodraethwyr Dwyfor).

**4. DATGAN BUDDIANT PERSONOL**

Datganodd y Cynghorydd Gwynfor Owen fuddiant personol yn Eitem 8 ar y rhaglen oherwydd ei fod yn Llywodraethwr Ysgol Hafod Lon. Nid oedd yr aelod o'r farn ei fod yn fuddiant sy'n rhagfarnu, ac ni adawodd y cyfarfod yn ystod y drafodaeth.

Datganodd Sharon Roberts (Cynrychiolydd Rhieni / Llywodraethwyr Arfon) fuddiant personol yn Eitem 10 ar y rhaglen oherwydd ei swydd gyda Llywodraeth Cymru. Roedd yr aelod o'r farn ei fod yn fuddiant sy'n rhagfarnu a gadawodd y cyfarfod yn ystod y drafodaeth ar yr eitem.

## **5. MATERION BRYS**

Dim i'w nodi.

## **6. COFNODION**

Llofnododd y Cadeirydd gofnodion cyfarfodydd blaenorol o'r pwyllgor hwn a gynhaliwyd ar 19 Ionawr 2026 a 12 Chwefror 2026 fel rhai cywir.

## **7. POLISI CANU'R GLOCH AELODAU**

Cyflwynodd yr Aelod Cabinet Gwasanaethau Corfforaethol a Chyfreithiol a'r Gymraeg yr adroddiad gan atgoffa'r Aelodau fod y Cabinet wedi mabwysiadu Polisi Canu'r Gloch diwygiedig ar gyfer staff ym mis Ionawr. Nodwyd bod mabwysiadu'r polisi wedi bod yn flaenoriaeth uchel ac yn gam pwysig ymlaen wrth gryfhau gweithdrefnau a threfniadau'r Cyngor mewn ymateb i adroddiad Cyfiawnder Trwy Ein Dewrder. Eglurwyd bod galw wedi bod ar yr un pryd am bolisi a fyddai'n darparu llwybr i aelodau etholedig ac aelodau cyfetholedig godi pryderon ynghylch unrhyw gamymddwyn.

Nodwyd bod angen llunio polisi a oedd yn briodol ar gyfer aelodau etholedig Cyngor Gwynedd, gan fod y weithdrefn canu'r gloch ar gyfer staff wedi ei seilio ar ddeddfwriaeth cyflogaeth a gwarchodaeth gyfreithiol o dan Ddeddf Datgelu er Lles y Cyhoedd 1998. Eglurwyd bod y polisi'n cynnig arweiniad i aelodau ar sut i godi pryderon mewn gofod diogel ac eglur, a bod y weithdrefn yn cyd-fodoli â threfniadau eraill megis y Cod Ymddygiad a'r Polisi Diogelu. Pwysleisiwyd bod hyn yn cryfhau trefniadau'r Cyngor i ymateb i unrhyw amhriddoldeb er budd trigolion y sir.

Adroddwyd bod trafodaethau wedi eu cynnal gyda Grŵp Tasg Ymholiadau Aelodau wrth lunio'r polisi, a bod ymgysylltu hefyd wedi digwydd â'r holl aelodau. Nodwyd yr ymgynghorwyd â Protect, sef elusen ag arbenigedd ym maes canu'r gloch, a bod y Pwyllgor Safonau wedi ystyried y polisi yn gynharach yn y mis ac wedi mynegi cefnogaeth iddo. Cadarnhawyd mai'r cam nesaf, ar ôl derbyn sylwadau'r Pwyllgor, fyddai cyflwyno'r polisi i'r Cyngor Llawn ym mis Gorffennaf gyda'r bwriad o'i ychwanegu at Gyfansoddiad y Cyngor.

Yn ystod y drafodaeth, cyflwynwyd y sylwadau a ganlyn:-

Croesawyd y polisi gan nodi ei fod yn gam cadarnhaol ymlaen. Awgrymwyd y byddai cynnwys diffiniad cyffredinol o'r hyn a olygid wrth ganu'r gloch yn gwneud y polisi'n haws i'w ddarllen ac yn rhoi cyd-destun cliriach. Mewn ymateb, eglurwyd bod canu'r gloch yn gysyniad cyflogaeth a oedd yn deillio o gyfraith cyflogaeth, ac mai fframwaith ar gyfer codi pryderon ynghylch materion difrifol ydyw, yn ei hanfod. Nodwyd bod y polisi'n cynnig dau beth i aelodau etholedig, sef man i godi materion yr oeddent yn eu hystyried yn ddifrifol ac elfen o gyfrinachedd wrth wneud hynny. Pwysleisiwyd mai'r bwriad oedd creu gofod mor ddiogel â phosibl i godi pryderon difrifol.

Cydnabuwyd bod y polisi'n gam pwysig ymlaen gan nad oedd gwarchodaeth benodol o'r fath wedi bod ar gael i gynghorwyr yn flaenorol. Croesawyd y ffaith bod y polisi'n cydnabod pryderon ynghylch camymarfer sylweddol neu ymddygiad anghyfreithlon neu droseddol, ei fod yn cynnig cyfrinachedd wrth godi'r pryderon hynny, a'i fod yn nodi y

dylid adrodd am unrhyw driniaeth wael y gallai aelod ei hwynebu o ganlyniad i wneud datgeliad. Fodd bynnag, awgrymwyd nifer o newidiadau a fyddai'n cryfhau'r polisi.

Mynegwyd pryder bod y polisi'n dibynnu i raddau helaeth ar brosesau mewnol. Awgrymwyd y gallai aelod a oedd yn codi pryderon ynghylch uwch swyddogion, diwylliant sefydliadol neu fethiannau llywodraethiant deimlo nad oedd llwybr gwirioneddol annibynnol ar gael. Awgrymwyd y dylai llwybr amgen fod ar gael o dan amgylchiadau o'r fath, a fyddai'n galluogi cynghorydd i gysylltu'n uniongyrchol â chorff allanol megis yr Heddlu, Archwilio Cymru neu unrhyw reoleiddiwr perthnasol arall. Cydnabuwyd na fyddai llwybr o'r fath yn debygol o gael ei ddefnyddio yn y mwyafrif helaeth o achosion, ond pwysleisiwyd y dylai fod ar gael.

Tynnwyd sylw at baragraff 3.3 o'r polisi, a oedd yn nodi y dylid delio â phryderon ynghylch diogelwch neu les plentyn neu oedolyn yn unol â'r polisi diogelu cenedlaethol. Cydnabuwyd bod hynny'n briodol mewn perthynas ag achosion unigol, ond awgrymwyd y gallai'r geiriad roi'r argraff nad oedd y polisi'n berthnasol pe byddai aelod am godi pryder ynghylch methiant systemig mewn trefniadau diogelu. Pwysleisiwyd na ddylid delio ag achosion diogelu unigol o dan y polisi, ond awgrymwyd y dylid newid y geiriad er mwyn ei gwneud yn glir y gallai pryderon ynghylch methiant systemig mewn gweithdrefnau diogelu gael eu codi drwy'r llwybr hwn. Awgrymwyd y dylid pennu terfynau amser clir ar gyfer delio â materion. Mewn ymateb i'r awgrymiadau, nodwyd:-

- Bod hawl gan aelod, mewn perthynas ag unrhyw bryder, i gysylltu ag asiantaeth allanol. Eglurwyd bod y Cod Ymddygiad yn rhoi llwybr agored i gyfeirio mater at y Cyngor, yr Heddlu neu gorff perthnasol arall.
- Cadarnhawyd y gellid ychwanegu brawddeg i amlygu'n glir nad y weithdrefn hon oedd yr unig lwybr a oedd ar gael.
- Bod paragraff 3.3 yn cyfeirio at atgyfeiriadau ynghylch plentyn neu oedolyn unigol, a ddylai gael eu trin o dan y weithdrefn ddiogelu briodol. Nodwyd na fyddai'n briodol i achosion diogelu unigol gael eu cyflwyno i'r Swyddog Monitro o dan y polisi canu'r gloch. Nodwyd, fodd bynnag, y gallai'r polisi fod yn llwybr priodol ar gyfer codi pryderon difrifol ynghylch methiannau systemig mewn trefniadau diogelu. Cadarnhawyd y gellid ychwanegu geiriad i amlygu'r gwahaniaeth rhwng achosion unigol a methiannau systemig.
- Bod yr amddiffyniad a roddid i staff a oedd yn canu'r gloch yn statudol. Eglurwyd bod Deddf Datgelu er Lles y Cyhoedd 1998 yn addasu'r ddeddfwriaeth cyflogaeth ac yn rhoi gwarchodaeth megis gallu hawlio iawndal, mynd gerbron tribiwnlys cyflogaeth pe byddai unigolyn yn cael ei erlid, ynghyd ag amddiffyniad rhag diswyddo annheg.
- Bod y berthynas rhwng aelodau etholedig neu gyfetholedig â'r Cyngor yn wahanol i berthynas gyflogaeth. Pe byddai aelod yn cael ei drin yn amhriodol gan aelod o staff o ganlyniad i fater canu'r gloch, gallai hynny fod yn fater disgyblu a byddai'n cael ei drin felly. Nodwyd bod y polisi eisoes yn cyfeirio at hynny.
- Pe byddai'r ymddygiad amhriodol yn dod gan aelod arall yn hytrach nag aelod o staff, byddai hynny, yn ôl pob tebyg, yn fater o dan y Cod Ymddygiad. Pwysleisiwyd na ddylid cynnig lefel o warchodaeth na ellid ei ddarparu mewn gwirionedd.
- Bod canlyniadau ymddygiad amhriodol gan aelod arall yn gallu bod yn wleidyddol eu natur, ac y gallai gallu'r awdurdod fel corfforaeth i ddelio â sefyllfaoedd o'r fath fod yn gyfyngedig. Nodwyd, serch hynny, bod y polisi o leiaf yn amlygu cyfundrefn ar gyfer codi'r mater.

- Bod pennu terfynau amser ar gyfer ymchwiliadau'n gymhleth, gan y byddai'r camau dilynol yn dibynnu ar natur y pryder. Pe byddai'r mater yn droseddol neu'n cynnwys yr Heddlu neu'r Awdurdod Gweithredol Iechyd a Diogelwch, byddai amserlen yr ymchwiliad y tu hwnt i reolaeth y Cyngor. Gallai'r Cyngor bennu amserlen ar gyfer cydnabod y pryder a rhoi ymateb cychwynnol, yn ogystal ag ymrwymo i gadw mewn cysylltiad â'r aelod. Nodwyd, fodd bynnag, y byddai'r amserlen ar gyfer y camau dilynol yn amrywio yn ôl natur y mater.

Mynegwyd y farn nad oedd amlhau nifer y dogfennau a'r polisiau yn gwneud pethau'n gliriach. Nodwyd bod paragraff 6.2 yn cyfeirio at atgyfeirio mater at yr Heddlu neu awdurdod allanol pan fyddai hynny'n briodol, a bod y penderfyniad i wneud hynny yn nwylo'r Swyddog Monitro ar ôl derbyn cais gan aelod o dan y polisi. Cwestiynwyd a oedd paradocs sylfaenol yn rôl y Swyddog Monitro. Nodwyd bod y Swyddog Monitro, ar un llaw, yn gyfrifol am fonitro priodoldeb aelodau, staff a'r awdurdod ei hun, ac, ar y llaw arall, yn gweithredu fel prif swyddog cyfreithiol a oedd yn gyfrifol am warchodaeth gyfreithiol y Cyngor. Awgrymwyd y gallai fod yn fwy priodol i'r Swyddog Monitro ddod o awdurdod arall, tra byddai'r prif swyddog cyfreithiol yn aros o fewn yr awdurdod ei hun.

Mewn ymateb, eglurwyd bod y mater hwn wedi bod yn destun trafodaeth gyson ymhlith swyddogion a oedd yn cyflawni'r un rôl, gan fod y ddwy swyddogaeth yn cael eu cyfuno mewn llawer o awdurdodau. Nodwyd, ar sail profiad, mai anaml iawn y byddai problem yn codi, gan fod priodoldeb yn berthnasol i'r ddwy rôl. Cydnabuwyd y gallai paradocs damcaniaethol godi pe byddai rôl y Swyddog Monitro yn fwy gweithredol mewn materion cyfreithiol, ond nodwyd nad oedd hyn wedi bod yn broblem ymarferol. Cydnabuwyd bod y cwestiwn wedi ei godi gan eraill dros y blynyddoedd, ond eglurwyd mai'r trefniant hwn oedd yr un a ddefnyddid yn y mwyafaf o gynghorau yng Nghymru ac mewn cyrff cyhoeddus eraill gyda Swyddog Monitro.

Nodwyd bod paragraff 6.2 yn rhoi pwysau paradocsiaidd sylweddol ar y Swyddog Monitro. Tynnwyd sylw at baragraff 6.3, a oedd yn cyfeirio at adrodd yn ôl pan fyddai hynny'n briodol neu'n addas. Cwestiynwyd y geiriad hwn yng nghyd-destun tryloywder mewn llywodraeth leol ac awdurdodau cyhoeddus yn gyffredinol. Nodwyd bod teimlad ymhlith y cyhoedd fod awdurdodau'n adrodd ar bopeth ac yn honni tryloywder, heblaw am y materion yr oedd y cyhoedd yn dymuno gwybod amdanynt. Mynegwyd pryder y gallai cynyddu nifer y dogfennau roi'r argraff bod rhywbeth yn cael ei wneud, ond y gallai hefyd greu mwy o ansicrwydd a rhoi'r argraff o ddymuniad i fod yn dryloyw, yn hytrach na sicrhau tryloywder gwirioneddol.

Mewn ymateb, pwysleisiwyd bod y polisi wedi ei gyflwyno'n ddiffuant er mwyn creu gweithdrefn ar gyfer codi pryderon. Nodwyd bod cyfundrefn resymegol wedi ei chynnwys, a oedd yn cynnig llwybr i godi pryderon ac yn nodi sut y dylid delio â hwy mewn ystod o amgylchiadau. Cadarnhawyd y byddai disgwyl i'r polisi gael ei weithredu'n ddiffuant ac yn briodol. Cydnabuwyd, fodd bynnag, bod cwestiynau ehangach ynghylch sut yr oedd y Cyngor yn delio â materion a oedd y tu hwnt i gwmpas polisi o'r math hwn. Pwysleisiwyd mai bwriad y polisi oedd creu llwybr clir i aelodau godi pryderon yr oeddent yn eu hystyried yn ddifrifol, ac i nodi sut y dylid delio â'r pryderon hynny. Nodwyd bod y polisi'n llenwi bwlch o ran sut yr oedd pryderon o'r fath yn cael eu codi a'u trin. Eglurwyd bod y polisi hefyd yn ei gwneud yn glir bod llwybrau eraill ar gael, ac mai dyna'r mwyaf y gallai polisi o'r fath ei gyflawni.

Ychwanegwyd bod y polisi eisoes yn nodi, pe byddai gwrthdaro buddiannau neu unrhyw amheuaeth ynghylch priodoldeb y Swyddog Monitro, y byddai'r Prif Weithredwr yn gweithredu fel y llwybr amgen.

Nodwyd ei bod yn drist bod angen polisi o'r fath, ond cydnabuwyd bod ei angen o dan yr amgylchiadau presennol. Disgrifiwyd y polisi fel un rhesymegol ac yn fater o synnwyr cyffredin. Nodwyd na fyddai'r polisi o reidrwydd yn newid y ffordd yr oedd aelodau'n ymddwyn nac yn cael eu trin, ond croesawyd nifer o elfennau cadarnhaol ynddo.

Awgrymwyd mai'r unig bobl a allai wrthwynebu polisi o'r fath fyddai'r rhai a oedd yn camymddwyn ac nad oeddent am i eraill godi pryderon yn eu cylch.

Pwysleisiwyd bod cyfrinachedd yn elfen hynod bwysig o'r polisi. Nodwyd y gallai hyn fod yn wendid o fewn trefniadau'r Cod Ymddygiad, gan nad oedd yr un lefel o gyfrinachedd yn berthnasol wrth gyflwyno cynwys i'r Ombwdsmon, lle byddai'n ofynnol i'r achwynydd roi ei enw. Mynegwyd y farn bod y polisi'n rhoi gwell amddiffyniad i aelodau na'r Cod Ymddygiad mewn rhai amgylchiadau. Croesawyd y polisi yn ei gyfanrwydd.

Nodwyd bod y polisi'n angenrheidiol ac y byddai'n agor y drws i aelodau ddilyn gwahanol lwybrau wrth godi pryderon. Cydnabuwyd bod nifer o sylwadau wedi eu cyflwyno yn ystod y drafodaeth, ac y gellid gwneud mân ddiwygiadau i'r polisi mewn ymateb iddynt.

**PENDERFYNWYD bod y Pwyllgor yn datgan cefnogaeth i'r polisi gan ofyn i'r Swyddog Monitro wneud newidiadau yn unol â'i ymateb i sylwadau'r aelodau.**

## **8. POLISI CLUDANT ADDYSG**

Cyflwynodd yr Aelod Cabinet Addysg ddrafft o'r Polisi Cludiant Addysg newydd, a gofynnwyd i'r Pwyllgor gyflwyno sylwadau arno. Nodwyd bod y prif newidiadau wedi eu hamlygu'n glir yn yr adroddiad, gan gynnwys y Cynllun Seddi Gweigion, cludiant ysgolion ffydd, trefniadau preswyllo deul a'r cynnig i ddysgwyr ôl-16.

Eglurwyd, er mai polisi Cyngor Gwynedd oedd gerbron, fod rhaid iddo weithredu o fewn Mesur Trafnidiaeth Addysg a'r canllawiau statudol cysylltiedig a osodwyd gan Lywodraeth Cymru. Nodwyd nad oedd gan y Cyngor ryddid i weithredu fel y dymunai ym mhob achos, gan fod gofynion statudol yr oedd rhaid cydymffurfio â hwy. Mynegwyd y farn y dylai Llywodraeth Cymru adolygu'r Mesur a'r canllawiau cysylltiedig gan nad oedd elfennau ohonynt yn gwneud synnwyr.

Yn ystod y drafodaeth, cyflwynwyd y sylwadau a ganlyn:-

Codwyd mater y Cynllun Seddi Gweigion, gan egluro bod y cynllun yn galluogi plant nad oeddent yn gymwys i gael cludiant ysgol am ddim i ddefnyddio seddi gwag ar gerbydau cludiant ysgol am gost gymharol fach. Nodwyd bod y cynllun wedi ei rewi ers mis Hydref 2025 ac nad oedd unrhyw ddarpariaeth ar ei gyfer yn y polisi drafft. Cwestiynwyd a oedd hynny'n golygu y byddai'r cynllun yn dod i ben yn barhaol ac na fyddai'n cael ei ailsefydlu. Mewn ymateb, cadarnhawyd nad oedd darpariaeth ar gyfer Cynllun Seddi Gweigion yn y polisi drafft ac na fyddai cynllun o'r fath yn gweithredu o fis Medi ymlaen.

Mynegwyd pryder sylweddol ynghylch y penderfyniad, gan gyfeirio at gadarnhad blaenorol nad oedd unrhyw ddeddfwriaeth yn gwahardd awdurdod rhag gweithredu Cynllun Seddi Gweigion, a'r ffaith bod awdurdodau eraill yn parhau i weithredu cynlluniau o'r fath. Nodwyd mai'r prif reswm dros ddiddymu'r cynllun oedd lleihau'r risg ariannol a gweithredol i'r Cyngor. Cydnabuwyd bod angen rheoli risg mewn modd cyfrifol, ond cwestiynwyd a oedd y risg wedi ei gydbwysu'n briodol yn erbyn ystyriaethau eraill.

Cyfeiriwyd at egwyddorion Ffordd Gwynedd a'r disgwyliad i ganfod ffyrdd ymarferol o ddiwallu anghenion trigolion Gwynedd. Nodwyd y gallai diddymu'r cynllun arwain at fwy o geir yn teithio i ysgolion, a chwestiynwyd a oedd yr effaith amgylcheddol wedi ei hystyried yng nghyd-destun yr argyfwng hinsawdd a ddatganwyd gan y Cyngor. Cwestiynwyd a oedd y penderfyniad wedi ei ystyried yng nghyd-destun Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol 2015, tegwch i blant mewn ardaloedd gwledig a'r effaith ar blant a oedd yn wynebu anfantais economaidd. Awgrymwyd bod risg ariannol a gweithredol y Cyngor wedi cael mwy o bwyslais na'r holl ystyriaethau eraill hyn, a chwestiynwyd a oedd blaenoriaethau'r adran yn gywir. Gofynnwyd a oedd asesiad wedi ei gynnal o effeithiau tebygol diddymu'r cynllun. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Cydnabuwyd bod y cynnig yn gallu ymddangos yn afresymol ar yr olwg gyntaf, gan nad oedd darparu sedd wag am gyfnod penodol yn broblem ynddo'i hun. Eglurwyd bod y broblem yn codi oherwydd dyletswydd statudol yr adran i ddarparu cludiant i ddisgyblion cymwys.
- Esboniwyd y gallai sedd fod yn wag ar ddechrau tymor a chael ei chynnig i blentyn nad oedd yn gymwys i gael cludiant am ddim. Pe byddai teulu newydd yn symud i'r ardal yn ddiweddarach ac angen y sedd ar gyfer plentyn cymwys, ni fyddai modd tynnu'r sedd oddi wrth y defnyddiwr disgrisiynol ar unwaith.
- Eglurwyd y byddai'n rhaid ymgynghori â'r defnyddiwr disgrisiynol yn ystod yr hydref cyn diddymu'r sedd y mis Medi canlynol. O ganlyniad, gallai'r Cyngor orfod darparu cludiant ychwanegol ar wahân i'r disgybl cymwys, er bod plentyn nad oedd yn gymwys yn parhau i ddefnyddio'r sedd ar y cerbyd presennol.
- Pwysleisiwyd bod angen gwarchod buddiannau'r Cyngor, yr adran a thrigolion Gwynedd i gyd. Eglurwyd nad oedd modd dibynnu mwyach ar drefniant lle'r oedd defnyddiwr sedd wag yn derbyn y byddai'n rhaid iddo ildio'r sedd pe byddai disgybl cymwys yn symud i'r ardal, gan fod y trefniant blaenorol hwn wedi ei herio a bod achosion eisoes yng Ngwynedd lle'r oedd y Cyngor yn darparu cludiant na fyddai wedi gorfod ei ddarparu yn hanesyddol o ganlyniad i hyn.
- Bod dros 50 o blant yn defnyddio seddi gweigion ar y pryd a bod y cynllun wedi ei rewi er mwyn osgoi creu dibyniaeth bellach ar y ddarpariaeth hyd nes bod yr adran yn ymgynghori ar y polisi.

Cyfeiriwyd at awdurdodau eraill a oedd yn parhau i weithredu cynlluniau lle'r oedd defnyddwyr yn llofnodi i gadarnhau mai dim ond tra oedd sedd ar gael y byddai ganddynt hawl i'w defnyddio. Awgrymwyd bod trefniant o'r fath yn rhoi rhywfaint o amddiffyniad i'r awdurdod a bod y Cyngor yn gweithredu mewn modd rhy wrth-risg. Mewn ymateb, gwrthodwyd yr awgrym hwnnw, gan nodi bod enghreifftiau lleol wedi bod lle'r oedd unigolion wedi bygwth cymryd camau cyfreithiol yn erbyn y Cyngor ynghylch gweithredu'r ddarpariaeth ddisgrisiynol. Eglurwyd bod nifer o awdurdodau gwledig wedi diddymu cynlluniau tebyg ers nifer o flynyddoedd gan fod y goblygiadau a'r risgiau'n uwch mewn ardaloedd gwledig nag mewn ardaloedd trefol. Cydnabuwyd bod lefel y cynnig yn amrywio ledled Cymru, ond nodwyd mai profiad diweddar yr adran oedd bod gweithredu'r cynnig disgrisiynol yn gadael yr awdurdod yn agored i her. Cadarnhawyd bod cyngor cyfreithiol wedi ei dderbyn na ddylid parhau i gynnig y ddarpariaeth oherwydd bod y risg hirdymor i'r awdurdod yn sylweddol.

Cynigwyd gofyn i'r Cabinet ailystyried y mater wrth iddo ystyried y polisi drafft. Mewn ymateb, eglurwyd bod y penderfyniad wedi ei seilio ar ganllawiau'r Llywodraeth ac nid ar ddehongliad a luniwyd gan yr adran. Cydnabuwyd bod y Cynllun Seddi Gweigion yn gwneud synnwyr ac mai dyna pam y cyflwynwyd y cynllun yn wreiddiol, ond nodwyd bod y cynllun wedi ei weithredu drwy ewyllys da o fewn fframwaith deddfwriaethol a chanllawiau gwan gan Lywodraeth Cymru, a oedd yn rhoi'r Cyngor ar dir simsan.

Adroddodd yr Aelod Cabinet Addysg fod llythyr wedi ei anfon at y Gweinidog Addysg yn gofyn iddi adolygu'r Mesur a'r canllawiau. Eglurwyd nad oedd y gofyniad i roi 11 mis o rybudd cyn newid trefniadau cludiant yn rhoi digon o hyblygrwydd i awdurdodau mewn perthynas â darpariaeth ddisgrisiynol. Cadarnhawyd bod yr adran wedi gwrando ar y sylwadau a gyflwynwyd ac y byddai'r mater yn cael ei ystyried yn llawn, ynghyd â goblygiadau posibl unrhyw newid i'r polisi presennol.

Cyfeiriwyd at yr angen am berthynas waith effeithiol rhwng yr Adran Addysg a'r Adran Amgylchedd er mwyn gweithredu'r polisi a chomisiynu'r ddarpariaeth gludiant. Mewn ymateb, cadarnhawyd bod yr adran yn cydweithio â'r Adran Amgylchedd i weithredu'r polisi ac i gomisiynu'r cludiant.

Cwestiynwyd a oedd y berthynas rhwng y ddwy adran yn gweithio'n effeithiol. Mewn ymateb, cadarnhawyd bod y berthynas wedi ei chryfhau, gyda Rheolwr Cludiant yn cydlynu'r gwaith o fewn yr Adran Addysg a rheolwyr o fewn y Gwasanaeth Cludiant Integredig yn comisiynu'r cludiant ac yn rheoli'r ddarpariaeth o ddydd i ddydd. Nodwyd bod y cydweithio a'r cyfathrebu rhwng y gwasanaethau yn cryfhau wrth iddynt symud ymlaen.

Cwestiynwyd a oedd y trefniadau wedi gwella ers i wasanaeth bws ysgol rhwng Abererch ac Ysgol Glan y Môr gael ei atal ar ddechrau tymor ysgol y flwyddyn flaenorol. Mewn ymateb, nodwyd bod gwersi wedi eu dysgu ynghylch yr angen i gyfathrebu a rhannu negeseuon mewn da bryd, yn hytrach nag yn ystod gwyliau'r ysgol. Mynegwyd y gobaith na fyddai sefyllfa debyg yn digwydd eto ym mis Medi.

Cyfeiriwyd at y berthynas rhwng cludiant ysgol, diogelu a diogelwch plant. Mynegwyd y farn bod tuedd i roi mwy o bwyslais ar ddiogelwch cyfreithiol a sefydliadol y gyfundrefn, yr awdurdod ac ysgolion nag ar ddiogelwch plant. Mewn ymateb, eglurwyd mai'r her oedd taro cydbwysedd rhwng gofynion statudol sylfaenol a disgwyliadau'r cyhoedd ynghylch diogelu.

Nodwyd bod rhai materion yn cyrraedd lefel lles a phresenoldeb yn hytrach na chyrraedd trothwy diogelu, megis plant yn prynu bwyd sothach ar y ffordd i'r ysgol. Cyfeiriwyd at blant yn defnyddio cludiant cyhoeddus i gyrraedd yr ysgol ac yn gorfod sefyll oherwydd diffyg seddi, ynghyd â phroblemau ymddygiad a'r effaith ar bobl a oedd yn teithio i'r gwaith. Mynegwyd y farn nad oedd yr ystyriaethau hynny wedi cael digon o sylw.

Gofynnwyd am eglurhad ynghylch y trefniadau ar gyfer ysgolion ffydd, gan ofyn a oedd galw sylweddol am gludiant i'r ysgolion ffydd ar gyfer plant o du allan i'w dalgylch. Mewn ymateb, eglurwyd nad oedd galw sylweddol yn gyffredinol, ond bod galw penodol mewn perthynas â'r ysgolion Catholig ym Mangor a Chaernarfon. Nodwyd bod cyfeiriad at ysgolion ffydd wedi ei gynnwys oherwydd nad oedd wedi ymddangos yn y polisi blaenorol, a bod dalgylch cludiant o bum milltir wedi ei bennu.

Cyfeiriwyd at y gwahaniaeth rhwng ardaloedd gwledig a threfol ac at y ffaith nad oedd llwybrau diogel i'r ysgol ar gael ym mhob ardal. Rhoddwyd enghraifft o blant a oedd yn byw mewn pentrefi ger yr A470, lle nad oedd yn ddiogel iddynt gerdded o un pentref i'r llall oherwydd prysurdeb y ffordd. Mynegwyd y farn bod anghydraddoldeb rhwng ardaloedd gwledig a threfol oherwydd diffyg cyllid ar gyfer llwybrau diogel. Mewn ymateb, gwrthodwyd yr awgrym nad oedd y polisi'n rhoi ystyriaeth deg i ardaloedd gwledig. Eglurwyd bod llwybrau cerdded yn cael eu hasesu er mwyn penderfynu a oeddent yn ddiogel ac yn addas i blant, a bod y broses honno'n berthnasol mewn ardaloedd gwledig a threfol. Pwysleisiwyd, pe na fyddai llwybr diogel i'r ysgol, y byddai cludiant yn cael ei ddarparu. Pwysleisiwyd bod ymgais i fod yn gyson ac yn deg o fewn y polisi ar draws y sir.

Mynegwyd cefnogaeth i ddarparu cymorth i deuluoedd er mwyn sicrhau presenoldeb yn yr ysgol, ond cydnabuwyd y byddai parhau â'r Cynllun Seddi Gweigion ar ei ffurf bresennol yn gallu creu cost sylweddol ychwanegol oherwydd y gofyniad i roi rhybudd o flwyddyn cyn tynnu sedd yn ôl. Awgrymwyd bod her gyfreithiol ynghylch cyfnod byrrach o rybudd wedi arwain at bolisi gwannach i rieni yn y pen draw, ac wedi gorfodi awdurdodau fel Gwynedd i newid eu trefniadau. Derbyniwyd y polisi fel yr oedd mewn perthynas â'r Cynllun Seddi Gweigion, a mynegwyd gwerthfawrogiad bod yr Aelod Cabinet wedi ysgrifennu at y Llywodraeth yn gofyn am ailystyried y canllawiau.

Croesawyd y wybodaeth am y peilot yn Ysgol Hafod Lon, ond mynegwyd pryder ynghylch y broses dendro ar gyfer cludiant plant ag anghenion dysgu ychwanegol. Nodwyd bod yr adroddiad yn rhoi pwyslais mawr ar gost heb egluro'n ddigonol yr effaith andwyol y gallai newid darparwr, gyrrwr neu drefniadau cludiant ei chael ar blant ag anghenion dysgu ychwanegol.

Mynegwyd pryder ynghylch y gofyniad i rieni a phlant ag anghenion dysgu ychwanegol lenwi ffurflen er mwyn gwneud cais am gludiant. Cwestiynwyd faint o ffurflenni yr oedd disgwyl i rieni eu llenwi ar draws gwasanaethau'r Cyngor, gan awgrymu, pe byddai Cynllun Datblygu Unigol eisoes yn nodi angen am gludiant, na ddylai fod angen ailgyflwyno'r un wybodaeth. Galwyd am leihad yn nifer y ffurflenni y disgwyld i rieni a phlant ag anghenion dysgu ychwanegol eu llenwi. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod angen sicrhau bod darparwyr cludiant yn deall anghenion plant a phobl ifanc ag anghenion dysgu ychwanegol, a bod y daith i'r ysgol yn rhan bwysig o'u diwrnod ysgol.
- Bod angen i yrwyr, hebryngwyr a darparwyr fod yn ymwybodol o anghenion y plant a gwneud popeth posibl i leihau unrhyw straen a achosid gan y daith.
- Bod gwaith eisoes wedi ei wneud gyda darparwyr a bod rhagor o waith ar y gweill. Cyfeiriwyd at y cynllun peilot yn Ysgol Hafod Lon, lle defnyddiwyd bysiau trydan a gyrwyr a gyflogir gan y Cyngor er mwyn sicrhau mwy o gysondeb a rheolaeth dros safon y gwasanaeth.
- Y gallai problemau godi pan fyddai contractau'n cael eu haildendro, gan y gallai cwmni gwahanol ennill y contract ac arwain at newid gyrrwr. Nodwyd bod perthynas agos yn aml yn datblygu rhwng teuluoedd, plant a gyrwyr, a bod newid o'r fath yn gallu bod yn anodd i'r plentyn.
- Bod gwersi wedi eu dysgu o brofiadau blaenorol a bod camau'n cael eu hystyried i liniaru effaith newidiadau wrth ail-dendro contractau.
- Bod gan rhai plant anghenion dwys iawn a cherbydau wedi eu haddasu'n benodol, ac y gallai rhieni ddewis cludo'r plentyn eu hunain. Nodwyd bod y ffurflen felly'n gallu bod yn angenrheidiol er mwyn sicrhau'r ddarpariaeth fwyaf addas.
- Y byddai unrhyw gwestiynau diangen ar ffurflenni'n cael eu hadolygu a'u dileu. Cadarnhawyd nad oedd bwriad i orfodi rhieni i ailadrodd yr un wybodaeth, ac y byddai ymdrech yn cael ei gwneud i leihau'r baich gwaith papur.

Cyfeiriwyd at beilot Ysgol Hafod Lon a nodwyd mai'r flaenoriaeth oedd darparu gwasanaeth o safon uchel i'r plant. Serch hynny, pwysleisiwyd bod cludiant addysg yn faes gwariant sylweddol a oedd yn gorwario, ac y dylid manteisio ar unrhyw gyfle i wneud arbedion heb leihau safon y ddarpariaeth. Adroddwyd bod y peilot wedi bod yn llwyddiannus yn ystod ei flwyddyn gyntaf ac wedi arwain at arbediad o £55,000. Nodwyd y byddai ail fws mini yn cael ei gyflwyno y flwyddyn nesaf, gyda'r disgwyl y byddai hynny'n sicrhau arbediad pellach o £130,000.

Pwysleisiwyd mai'r nod oedd cynnal neu wella safon y gwasanaeth fel na fyddai plant a theuluoedd yn gweld dirywiad yn y ddarpariaeth. Nodwyd bod potensial i ehangu'r gwasanaeth, ond bod yr adran yn parhau i ddibynnu ar gontractau gyda'r sector preifat ac na fyddai modd newid y trefniadau dros nos. Cyfeiriwyd at y gostyngiad yn nifer y gyrwyr tacsï a'r cwmnïau tacsï, a nodwyd bod angen datblygu'r gwasanaeth yn raddol.

Adroddwyd bod cost cludiant ar gyfer Ysgol Hafod Lon yn unig oddeutu £1 miliwn y flwyddyn, a bod cost ychwanegol o tua £500,000 ar gyfer Ysgol Pendalar. Nodwyd bod y ffigurau hyn yn dangos maint sylweddol y gwariant. Eglurwyd bod llythyr wedi ei anfon at y Gweinidog blaenorol yn codi cwestiwn ynghylch a oedd y Cyngor yn derbyn cyllid digonol i dalu gwir gost cludo plant i'r ysgol. Awgrymwyd nad oedd y costau gwirioneddol yn cael eu hadlewyrchu'n llawn yn yr arian a dderbyniwyd drwy'r grant bloc cyffredinol gan Lywodraeth Cymru. Awgrymwyd y gallai fod angen grant penodol ar gyfer cludiant addysg, a fyddai'n cael ei ddyrannu'n uniongyrchol i'r adran, ac y gallai fod yn briodol codi'r mater eto gyda'r Llywodraeth newydd.

Gofynnwyd am sicrwydd y byddai'r Gymraeg yn cael ystyriaeth briodol yn y broses dendro, er y cydnabuwyd na fyddai hynny bob amser yn hawdd. Mewn ymateb i

gwestiwn yng nghyswllt cynlluniau teithio penodol, eglurwyd bod dau gynllun gwahanol yn gweithredu ochr yn ochr, sef cynllun teithio am £1 ar gyfer pobl ifanc hyd at 16 oed a chynllun ar gyfer pobl ifanc 16-21 o'r enw 'Fy Ngherdyn Teithio'. Nodwyd bod yr ail gynllun wedi dechrau fel peilot, ond y gobaith oedd y byddai Llywodraeth Cymru yn ei wneud yn barhaol er mwyn hwyluso teithio rhwng safleoedd addysgol.

Codwyd pryder ynghylch y terfyn o bum milltir ar gyfer cludiant i ysgolion ffydd. Nodwyd y byddai hyn yn cael effaith sylweddol ar ddisgyblion o rai ardaloedd a oedd wedi derbyn cludiant yn hanesyddol. Cyfeiriwyd at y ffaith bod yr ysgolion ffydd yn awdurdodau derbyn eu hunain ac nad oedd ganddynt ddalgylchoedd ffurfiol, ond dadleuwyd bod ffiniau plwyfi wedi cael eu defnyddio'n hanesyddol at ddibenion cludiant. Rhoddwyd ardal Bethesda fel enghraifft, gan nodi ei fod wedi bod o fewn ffin y plwyf ac wedi ei gynnwys mewn mapiau a rannwyd â'r awdurdod lleol yn y gorffennol. Mynegwyd pryder y byddai plant o Fethesda yn colli cludiant i Ysgol Ein Harglwyddes ym Mangor. Gofynnwyd i'r adran ailystyried y terfyn a'i addasu ar gyfer ysgolion ffydd.

Mewn ymateb, cadarnhawyd parodrwydd i drafod y mater ac edrych ar y manylion. Eglurwyd bod y ffigur o bum milltir wedi ei osod ar sail y patrymlun a ddefnyddid ar gyfer cludiant cynradd ac uwchradd, ond nad oedd hynny'n atal yr adran rhag ei ailystyried. Cadarnhawyd y byddai'r mater yn cael ei drafod cyn cyflwyno'r polisi i'r Cabinet.

Mynegwyd cefnogaeth lawn i'r adolygiad o'r polisi a chroesawyd y darpariaethau ar gyfer dysgwyr ôl-16, gan nodi eu bod yn rhoi mwy o ddewis i fyfyrwyr fynychu lleoliadau a oedd yn cynnig cyrsiau addas. Pwysleisiwyd y dylai'r polisi roi ystyriaeth briodol i ddiogelwch y plentyn ac i bresenoldeb yn yr ysgol. Cyfeiriwyd at y gorwariant sylweddol yn y maes a gofynnwyd a oedd amcangyfrif wedi ei wneud o'r arbedion y byddai'r polisi newydd yn eu sicrhau. Mewn ymateb, nodwyd nad oedd disgwyl i weithredu'r polisi greu arbedion. Eglurwyd bod y polisi wedi ei lunio er mwyn sicrhau cysondeb a thegwch ar draws y system, nid er mwyn lleihau gwariant. Nodwyd bod y gyllideb yn cael ei rheoli mor dynn â phosibl, ond y byddai costau'n debygol o gynyddu wrth ail-dendro contractau oherwydd prisiau tanwydd a chostau gweithredu.

Tynnwyd sylw at yr angen i adolygu dalgylchoedd ysgolion. Nodwyd bod cau ysgolion a symudiadau disgyblion yn gallu newid pa ysgol oedd fwyaf addas i gymuned benodol. Gofynnwyd pryd y byddai dalgylchoedd yn cael eu hadolygu, pwy fyddai'n rhan o'r broses ac a fyddai hanes yr ardaloedd a chysylltiadau lleol yn cael eu hystyried. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod dyfodol rhai ysgolion eisoes yn cael ei drafod a bod y dalgylch cyfan yn cael ei ystyried fel rhan o unrhyw drafodaeth o'r fath.
- Pe byddai ysgol yn cau, byddai angen penderfynu i ble y byddai'r dalgylch yn symud, pa ffiniau a fyddai'n newid a pha ysgolion y byddai'r plant yn eu mynychu.
- Nad oedd gan yr adran y capasiti i gynnal adolygiad cynhwysfawr o bob dalgylch ysgol.
- Y byddai dalgylchoedd yn cael eu hadolygu wrth i newidiadau godi, yn enwedig pan fyddai dyfodol ysgol benodol yn cael ei ystyried.
- Y gellid cynnal adolygiad ehangach fesul clwstwr o ysgolion, gan ddefnyddio dalgylch ysgol uwchradd fel sail, pe byddai'r capasiti ar gael.

Gofynnwyd a oedd datblygiadau tai newydd yn cael eu hystyried wrth edrych ar ddalgylchoedd ysgolion. Mewn ymateb, cadarnhawyd bod yr adran yn gweithio gyda'r Gwasanaeth Cynllunio pan fyddai datblygiad tai newydd yn cael ei gynnig. Nodwyd bod y Gwasanaeth Cynllunio yn gofyn am wybodaeth ynghylch capasiti ysgolion lleol i dderbyn y plant ychwanegol, ond bod digon o leoedd yn y mwyafrif helaeth o ysgolion.

Gofynnwyd a fyddai'n bosibl newid dalgylch pan fyddai stad newydd yn cael ei hadeiladu er mwyn cynorthwyo ysgol lai neu atal ysgol rhag cau. Mewn ymateb,

cadarnhawyd na fyddai'r adran yn newid ffin dalgylch er mwyn cyfeirio plant o stad newydd at ysgol lai yn hytrach na'r ysgol agosaf. Eglurwyd y byddai ffin y dalgylch a oedd eisoes yn bodoli yn cael ei pharchu. Ychwanegwyd bod deddfwriaeth yn ei wneud yn ofynnol i barchu hawl rhieni i ddewis ysgol i'w plant, ac nad oedd modd i'r Cyngor annog rhieni i ddewis un ysgol yn hytrach nag un arall er mwyn cefnogi niferoedd ysgol benodol.

Eglurwyd nad oedd datblygiadau tai yn creu problem sylweddol ar y pryd oherwydd bod capasiti ar gael yn y rhan fwyaf o ysgolion. Nodwyd nad oedd holl ddisgyblion unrhyw ysgol o reidrwydd yn byw o fewn ei dalgylch. Pe byddai ysgol yn cyrraedd ei capasiti, byddai'r weithdrefn dderbyn yn rhoi blaenoriaeth i blant o'r dalgylch. Cyfeiriwyd at y nifer isel o apeliadau ynghylch derbyniadau ysgol yng Ngwynedd, gan nodi bod digon o leoedd fel arfer i ganiatáu cais yn unol â dewis rhieni.

Mynegwyd pryder nad oedd pob rhiant a oedd yn defnyddio gwefan y Cyngor i chwilio am ysgol dalgylch yn ymwybodol bod ganddynt ddewis ehangach. Mewn ymateb, nodwyd bod trafodaethau ehangach yn digwydd ynghylch cynaliadwyedd cymunedau a'r hyn y gallai'r Cyngor ei wneud i'w cefnogi. Cyfeiriwyd at ffrwd newydd yng Nghynllun y Cyngor 'Nôl i Wynedd', a nodwyd y gallai fod angen meddwl yn fwy creadigol ynghylch sut y gellid cefnogi cymunedau a herio'r tueddiadau presennol.

Pwysleisiwyd nad gwneud arbedion oedd y prif reswm dros gyflwyno'r polisi ac nad oedd y drafodaeth wedi ei llywio gan fwriad i ddileu gwasanaethau bysiau er mwyn lleihau costau. Eglurwyd, pe byddai cyfleoedd yn codi i ddarparu gwasanaethau mewn ffordd wahanol, well a mwy effeithlon, y byddai'r cyfleoedd hynny'n cael eu hystyried.

Gofynnwyd lle'r oedd y polisi'n gadael myfyrwyr ôl-16 o Ddwyfor a oedd, oherwydd rhesymau cwricwlaidd ac ystod y pynciau a oedd ar gael, yn dewis astudio mewn chweched dosbarth mewn ysgol uwchradd yn Arfon. Mewn ymateb, eglurwyd bod y polisi diwygiedig yn sicrhau cludiant am ddim i'r safle addysgol agosaf a oedd yn darparu'r cwrs perthnasol. Nodwyd mai'r ddarpariaeth agosaf i ddysgwyr o Ddwyfor a oedd am astudio Safon Uwch fyddai, fel arfer, Coleg Meirion-Dwyfor.

Gofynnwyd beth fyddai'n digwydd pe byddai dysgwr am astudio pwnc nad oedd ar gael yn y lleoliad agosaf. Mewn ymateb, cadarnhawyd, pe na fyddai'r cwrs neu'r pwnc perthnasol ar gael yn y lleoliad agosaf, y byddai cludiant yn cael ei ddarparu i leoliad arall lle'r oedd y ddarpariaeth ar gael.

Cydnabuwyd bod y Polisi Cludiant Addysg yn un cymhleth a bod nifer o rwystrau a gofynion statudol yn gysylltiedig ag ef. Nodwyd bod angen hyblygrwydd wrth ei weithredu, a phwysleisiwyd pwysigrwydd diogelwch disgyblion a sicrhau tegwch.

## **PENDERFYNWYD**

- 1. Derbyn yr adroddiad gan nodi'r sylwadau.**
- 2. Gofyn i'r Cabinet roi sylw penodol i'r Cynllun Seddi Gweigion wrth ddod i benderfyniad.**
- 3. Argymhell i'r Aelod Cabinet Addysg:-**
  - **Dylid ystyried addasu'r Polisi Cludiant Addysg Drafft i ddynodi plwyfi yn hytrach na phellter o ran cludiant i ysgolion ffydd.**
  - **Edrych ar leihau'r nifer o ffurflenni sydd angen i rieni disgyblion gydag Anghenion Dysgu Ychwanegol eu llenwi.**

## **9. ADRODDIAD PERFFORMIAD ADDYSG**

Cyflwynodd yr Aelod Cabinet Addysg yr adroddiad gan nodi bod y drefn yn un gymharol newydd, ond ei bod yn ffordd ddefnyddiol i'r Aelodau weld a deall ystod gwaith yr Adran Addysg. Nodwyd bod yr adroddiad yn rhoi cyfle i'r Pwyllgor graffu ar berfformiad yr adran.

Yn ystod y drafodaeth, cyflwynwyd y sylwadau a ganlyn:-

Mynegwyd pryder cyffredinol ynghylch maint y pecyn adroddiadau a gyflwynwyd i'r Pwyllgor, a oedd yn cynnwys oddeutu 350 o dudalennau. Nodwyd nad oedd yn realistig disgwyl i aelodau ddarllen yr holl ddeunydd yn fanwl, ac y gallai hynny olygu na fyddai rhai cwestiynau perthnasol yn cael eu codi. Mewn ymateb, ymddiheurwyd am hyd yr adroddiad ac eglurwyd bod newidiadau ar y gweill i drefniadau herio perfformiad yr Adran Addysg. Nodwyd bod yr adran yn un fawr a oedd yn cynnwys nifer o wasanaethau gwahanol, a bod adnabod y materion pwysicaf ymhlith yr holl wybodaeth wedi bod yn her. Cadarnhawyd y byddai pob rheolwr yn parhau i adrodd ar berfformiad, ond wrth symud ymlaen y byddai'r Penaethiaid Cynorthwyol yn darparu crynodebau o oddeutu tair neu bedair tudalen, gan amlygu'r llwyddiannau a'r meysydd yr oedd angen sylw arnynt.

Tynnwyd sylw at y gostyngiad sylweddol yn nifer y ceisiadau am swyddi penaethiaid ac at yr her gynyddol o ddenu unigolion i swyddi arweinyddiaeth mewn ysgolion. Croesawyd datblygiad rhaglen Arweinwyr y Dyfodol, a oedd yn darparu cymorth ymarferol i unigolion a oedd yn dymuno symud i swyddi arwain. Nodwyd bod 17 o unigolion o'r sector cynradd a saith o'r sector uwchradd yn dilyn y rhaglen. Cwestiynwyd faint a oedd wedi dilyn y rhaglen yn y flwyddyn flaenorol ac a oedd yr adborth wedi bod yn gadarnhaol.

Cyfeiriwyd at y rhaglen gefnogaeth ar gyfer penaethiaid newydd a phenaethiaid dros dro, gyda 26 unigolyn yn dilyn y rhaglen. Nodwyd bod yr ymateb i'r rhaglen wedi bod yn gadarnhaol, a bod penaethiaid newydd wedi rhoi adborth da ynghylch y gefnogaeth a dderbyniwyd gan y Cyngor. Tynnwyd sylw at y ffaith bod 13% o ysgolion heb bennaeth parhaol, a gofynnwyd am y ffigurau cyfatebol ar gyfer y blynyddoedd blaenorol er mwyn rhoi'r sefyllfa mewn cyd-destun. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod recriwtio penaethiaid yn her sylweddol ac nad oedd y broblem yn unigryw i Wynedd, gan fod ysgolion ar draws Cymru a thu hwnt yn wynebu'r un anhawster.
- Bod trosiant sylweddol wedi bod ymhlith penaethiaid yng Ngwynedd dros y ddwy neu dair blynedd flaenorol oherwydd proffil oedran y gweithlu. Amcangyfrifwyd bod rhwng 30% a 33% o ysgolion wedi newid pennaeth yn ystod y cyfnod hwnnw.
- Bod rhai penaethiaid wedi cyrraedd oedran ymddeol, tra bod eraill wedi penderfynu gadael y proffesiwn oherwydd nad oeddent yn dymuno parhau yn y rôl.
- Bod swyddi pennaeth cynradd wedi denu tri neu bedwar ymgeisydd yn y gorffennol a swyddi pennaeth uwchradd wedi denu dau neu dri, ond bod swyddi bellach yn cael eu hysbysebu heb dderbyn unrhyw geisiadau mewn rhai achosion.
- Bod y sefyllfa wedi ei chynnwys ar gofrestr risg yr adran, gan ei bod yn risg sylweddol a allai gael effaith ar ansawdd a safonau ysgolion.
- Bod tîm o swyddogion cefnogi ysgolion ar waith, ac y bwriedid cryfhau'r gefnogaeth i gyrff llywodraethu yn y flwyddyn i ddod er mwyn sicrhau bod penaethiaid ac ysgolion yn derbyn cymorth o sawl cyfeiriad.
- Bod angen newidiadau cenedlaethol, gan gynnwys cynyddu nifer y lleoedd ar y Cymhwyster Proffesiynol Cenedlaethol ar gyfer Prifathrawiaeth. Pwysleisiwyd y dylai athrawon a oedd yn dangos awydd i arwain ysgol gael eu cefnogi i ennill y cymhwyster perthnasol.

Adroddwyd bod 15 o unigolion wedi dilyn rhaglen Arweinwyr y Dyfodol yn ystod y flwyddyn flaenorol, a bod y mwyafrif wedi symud ymlaen i swyddi pennaeth mewn gofal neu swyddi parhaol. Eglurwyd bod y rhaglen wedi gweithio tuag at ddatblygu talent o fewn ysgolion Gwynedd a sicrhau bod cronfa o unigolion ar gael i ymateb i sefyllfaoedd brys yn y sectorau cynradd ac uwchradd. Cadarnhawyd bod y rhaglen wedi bod yn

llwyddiannus ac wedi cyfrannu at gynnydd blynyddol yn nifer yr ymgeiswyr llwyddiannus ar gyfer y cymhwyster prifathrawiaeth.

Adroddwyd bod rhaglen newydd wedi ei sefydlu ym mis Ionawr eleni ar gyfer penaethiaid a oedd wedi bod yn eu swyddi am lai na thair blynedd, ynghyd â phenaethiaid dros dro. Nodwyd bod 22 o benaethiaid yn dilyn y rhaglen, a oedd yn cael ei harwain gan ddau swyddog cefnogi a fu'n benaethiaid yn flaenorol. Eglurwyd bod y rhaglen yn rhoi cyfle i benaethiaid rwydweithio, derbyn cefnogaeth mentor ac adnabod wynebau cyfarwydd ac adrannau o fewn yr awdurdod. Nodwyd bod y rhaglen yn rhoi cymorth gyda materion megis cyllid, cynlluniau gwelliant ac adnoddau dynol. Cydnabuwyd y gallai rôl pennaeth newydd fod yn un unig, ac y gallai'r gefnogaeth hon fod o fudd sylweddol.

Gofynnwyd a oedd un prif reswm yn dod i'r amlwg dros benderfyniadau penaethiaid ac athrawon i adael y proffesiwn. Mewn ymateb, eglurwyd nad oedd un rheswm penodol, ond bod nifer o ffactorau wedi cyfrannu at y sefyllfa ers cyfnod y pandemig. Nodwyd bod rhai plant yn cyrraedd yr ysgol heb allu cyflawni tasgau sylfaenol megis defnyddio'r tŷ bach, bwyta'n annibynnol neu wisgo cot. Eglurwyd bod ysgolion uwchradd wedi gweld dirywiad yn sgiliau darllen rhai disgyblion wrth iddynt ddechrau ym Mlwyddyn 7 o gymharu â'r cyfnod cyn y pandemig.

Cyfeiriwyd at ymddygiad heriol plant, ymddygiad rhieni a'r baich o ddelio â nifer cynyddol o gwynion. Nodwyd bod cwynion wedi dod yn fwy cymhleth, yn enwedig wrth i ddeallusrwydd artiffisial gael ei ddefnyddio i'w llunio, a bod ymateb iddynt yn gallu bod yn anodd i benaethiaid. Cyfeiriwyd at newidiadau i'r cwricwlwm, gyda rhai penaethiaid wedi penderfynu ymddeol yn hytrach na gweithredu rhagor o newidiadau dros y blynyddoedd nesaf. Nodwyd bod mwy o blant ag anghenion dysgu ychwanegol mewn ysgolion, a bod rhwystredigaeth ynghylch diffyg darpariaeth ddigonol i ddiwallu eu hanghenion wedi cyfrannu at y pwysau ar benaethiaid.

Pwysleisiwyd na allai unrhyw bennaeth ymdopi â'r holl newidiadau hyn ar ei ben ei hun. Nodwyd bod angen newid y ffordd yr oedd yr awdurdod, ysgolion, llywodraethwyr a'r pwyllgorau craffu yn cydweithio, a lleihau'r ymdeimlad o "ni a nhw" o fewn y gyfundrefn. Eglurwyd mai drwy gydweithio er budd holl blant Gwynedd, yn hytrach na chanolbwyntio ar un ysgol neu un dosbarth yn unig, y byddai modd sicrhau llwyddiant.

Awgrymwyd y dylid codi'r heriau hyn ar lefel genedlaethol gyda Llywodraeth Cymru. Nodwyd bod y Gweinidog Addysg newydd wedi arwain undeb prifathrawon yn flaenorol, ac y byddai felly'n ymwybodol o'r pwysau a oedd yn wynebu'r proffesiwn.

Nododd aelod, o safbwynt yr undebau addysg, mai'r tri phrif bryder a oedd yn cael eu codi'n gyson gan athrawon oedd baich gwaith, ymddygiad a chyflogau. Nodwyd bod baich gwaith ac ymddygiad yn cyfnewid lle fel y prif bryder o bryd i'w gilydd, gyda chyflogau fel arfer yn y trydydd safle. Awgrymwyd bod y ffactorau hyn yn gwneud i athrawon feddwl yn ofalus cyn ymgeisio am swyddi arwain. Cyfeiriwyd at ddata gan Gyngor y Gweithlu Addysg ynghylch carfan athrawon newydd gymhwyso 2015, gan nodi bod 40% o'r garfan honno wedi gadael addysg erbyn 2025.

Cyfeiriwyd at nifer o brosiectau cyfalaf a oedd wedi llithro o ran amser neu gost, neu'r ddau mewn rhai achosion. Gofynnwyd a oedd disgwyl rhagor o oedi mewn perthynas â'r prosiectau a oedd ar y gweill, neu a oedd hyder y byddent yn cael eu cyflawni o fewn yr amserlen a'r gyllideb. Mewn ymateb, cydnabuwyd na ellid sicrhau na fyddai rhagor o oedi, gan fod prosiectau cyfalaf yn gymhleth a bod problemau annisgwyl yn gallu codi.

Cyfeiriwyd at brosiect Ysgol Ein Harglwyddes, lle'r oedd bwriad wedi bod i blant symud i'r adeilad newydd, ond gan nad oedd y gwaith wedi ei gwblhau i safon ddigonol. Nodwyd bod penderfyniad anodd wedi ei wneud i ohirio'r agoriad tan 1 Medi 2026. Pwysleisiwyd ei bod yn well gohirio na symud plant i adeilad lle nad oedd y gwaith wedi ei gwblhau'n briodol, gan nodi bod tuedd wedi bod yn y gorffennol i symud plant i mewn ac yna datrys problemau.

Eglurwyd bod prosiect Ysgol Tryfan wedi bod ar y gweill ers sawl blwyddyn ac wedi wynebu heriau cyfalaf. Nodwyd ei bod yn anodd rhagweld cost gwaith adeiladu, yn enwedig pan oedd gwaith yn digwydd ar y safle tra bod yr ysgol yn parhau i weithredu ar y safle. Mynegwyd y gobaith y byddai modd cadw at yr amserlen a'r gyllideb, ond cydnabuwyd y byddai angen brwydro'n barhaus i gyflawni hynny. Nodwyd nad oedd unrhyw brosiect cyfalaf mawr wedi bod yn gwbl rydd o broblemau, ac y gallai problemau pellach godi er nad oedd rhai penodol wedi eu hadnabod.

Cyfeiriwyd at gynllun i leihau cost mynychu'r ysgol, a chroesawyd y ffaith bod cynllun penodol ar waith. Gofynnwyd sut y byddai llwyddiant y cynllun yn cael ei fesur. Mewn ymateb, eglurwyd y byddai llwyddiant yn seiliedig ar ymrwymiad ysgolion i weithredu egwyddorion y cynllun. Nodwyd nad oedd unrhyw bennaeth yn dymuno gwneud mynychu'r ysgol yn fwy anodd neu'n fwy costus, ond bod angen i ysgolion ystyried goblygiadau ariannol eu penderfyniadau. Cyfeiriwyd at gynlluniau siop gwisg ysgol ail-law a'r angen i ystyried a oedd logo penodol ar ddillad chwaraeon yn angenrheidiol. Mewn ymateb, nodwyd y gallai aelodau a oedd yn gwasanaethu ar gyrff llywodraethu godi'r materion hyn yn uniongyrchol, ac y byddai ymateb cyrff llywodraethu'n bwysig wrth ddatblygu'r gwaith.

Cyfeiriwyd at y gyfundrefn drochi a nodwyd bod nifer o welliannau yr oedd yr adran yn dymuno eu gwneud, ond nad oeddent yn fforddiadwy ar y pryd. Gofynnwyd am ragor o wybodaeth ynghylch y gwelliannau hynny. Mewn ymateb, nodwyd bod adolygiad o'r gyfundrefn drochi wedi ei gynnal, bod arolygiad cadarnhaol wedi ei dderbyn gan Estyn a bod adroddiad gan Brifysgol Bangor wedi ei ystyried. Nodwyd bod goblygiadau sylweddol o ran adnoddau, ac y byddai mwy o ganolfannau a mwy o staff yn galluogi rhagor o blant i gael mynediad at ddarpariaeth drochi.

Eglurwyd nad oedd y gyllideb bresennol yn ddigonol i ariannu'r canolfannau trochi presennol yn llawn, ac y byddai mwy o adnoddau yn galluogi'r adran i ddarparu mwy o leoedd. Cydnabuwyd, fodd bynnag, y byddai hynny'n codi cwestiynau ynghylch hyd yr amser y byddai dysgwyr yn ei dreulio yn y canolfannau a'r costau cludiant cysylltiedig. Nodwyd bod y gyfundrefn yn perfformio'n dda gyda'r adnoddau a oedd ar gael, a bod y defnydd gorau posibl yn cael ei wneud o adnoddau lleol a chenedlaethol er mwyn cynyddu'r defnydd o'r Gymraeg mewn ysgolion.

Cydnabuwyd bod pwysau cynyddol ar y gyfundrefn drochi ac y byddai'r pwysau hynny'n parhau dros y blynyddoedd nesaf wrth i ysgolion weithredu'r Polisi Iaith. Pwysleisiwyd bod cost y gyfundrefn yn uwch na lefel y grantiau a oedd yn cael eu derbyn. Mynegwyd gwerthfawrogiad o gyfraniad Llywodraeth Cymru, ond nodwyd y dylai'r cyfraniad adlewyrchu cost wirioneddol y ddarpariaeth. Awgrymwyd y byddai ysgolion yn gorfod gwario mwy ar addysg cyfrwng Cymraeg yn y dyfodol.

Mynegwyd pryder ynghylch y cynnydd yn nifer y disgyblion a oedd yn cael eu dadgofrestru o ysgolion. Gofynnwyd beth oedd strategaeth Gwynedd ar gyfer ymateb i'r cynnydd a'i leihau. Nodwyd bod yr adroddiad yn cyfeirio at batrwm cenedlaethol, ond gofynnwyd i ffigurau Cymru gyfan gael eu cynnwys er mwyn rhoi sefyllfa Gwynedd mewn cyd-destun. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod nifer y plant a oedd yn cael eu haddysgu gartref yn cynyddu'n genedlaethol, a chytunwyd i rannu'r ffigurau cenedlaethol â'r Pwyllgor.
- Bod pryder sylweddol ynghylch y cynnydd yng Ngwynedd. Nodwyd bod y nifer wedi codi i dros 300 o blant oedran ysgol, o'i gymharu ag oddeutu 250 ar yr un adeg y flwyddyn flaenorol.
- Bod y ffigur yn newid yn ystod y flwyddyn wrth i ddisgyblion Blwyddyn 11 adael y system, ac felly y gallai ymddangos bod y nifer yn gostwng ym mis Medi er nad oedd y duedd sylfaenol wedi newid.
- Bod tuedd benodol i ddisgyblion hŷn gael eu dadgofrestru.

- Bod gwahaniaeth rhwng rhieni a oedd wedi dewis addysgu eu plant gartref o'r cychwyn, rhieni a oedd wedi penderfynu rhoi'r gorau i weithio er mwyn darparu addysg gartref o ansawdd uchel, a rhieni a oedd yn tynnu plentyn o'r ysgol oherwydd nad oedd yr ysgol yn gallu diwallu ei anghenion neu oherwydd problemau presenoldeb neu ymddygiad.
- Bod nifer o rieni'n darparu addysg gartref ragorol. Fodd bynnag, mynegwyd pryder arbennig ynghylch plant a oedd yn cael eu tynnu o'r ysgol oherwydd anawsterau, gan y gallent gyrraedd oedran ôl-16 heb gymwysterau ac yna gorfod dilyn cyrsiau sylfaenol cyn symud ymlaen at eu dewis o astudiaethau.
- Bod Gwasanaeth Anghenion Dysgu Ychwanegol a Chynhwysiad Gwynedd a Môn wrthi'n cael ei wahanu, a bod bwriad i gael dau aelod o staff i gefnogi teuluoedd a oedd yn dewis addysgu eu plant gartref.
- Bod ymweliadau cartref eisoes yn cael eu cynnal er mwyn asesu pa gymorth oedd ei angen ac os oedd y rhieni'n gallu darparu addysg briodol.
- Bod angen atal teuluoedd rhag teimlo dan bwysau i dynnu eu plant o'r ysgol. Nodwyd bod hyn yn gofyn am gydweithio rhwng y timau cynhwysiad, anghenion dysgu ychwanegol ac ysgolion.
- Bod cynlluniau ar waith i ymateb i'r mater, ac awgrymwyd y gellid cyflwyno adroddiad mwy cynhwysfawr i'r Pwyllgor yn y dyfodol, gan gynnwys rhagor o wybodaeth am effaith yr ymyraethau.

Pwysleisiwyd gan yr Aelod Cabinet fod y mater yn flaenoriaeth iddo. Nodwyd bod anghenion dysgu ychwanegol, problemau cymdeithasol, tlodi a newidiadau mewn cymdeithas yn cyfrannu at y cynnydd. Cydnabuwyd bod sefyllfaoedd teuluoedd wedi dwysáu mewn rhai achosion dros y blynyddoedd diwethaf, ond pwysleisiwyd nad oedd adnabod achosion y broblem yn ddigon ynddo'i hun. Eglurwyd bod angen i'r Cyngor addasu a datblygu ei ffordd o weithio er mwyn diwallu anghenion y plant a'r teuluoedd hynny.

Cyfeiriwyd at y gwaith a oedd wedi digwydd dros y 18 mis blaenorol i adolygu gwasanaethau. Nodwyd y byddai'r Gwasanaeth Anghenion Dysgu Ychwanegol a Chynhwysiad ar y cyd ag Ynys Môn yn dod i ben erbyn mis Medi ac y byddai gwasanaeth ar wahân yn cael ei sefydlu ar gyfer Gwynedd yn unig. Eglurwyd bod y galw wedi cynyddu'n sylweddol, bod y gwasanaeth wedi tyfu'n fawr ac yn anodd ei reoli, a bod yr ardal ddaearyddol yn eang iawn. Mynegwyd y gobaith y byddai gwasanaeth Gwynedd yn unig yn rhoi gwell rheolaeth ac yn ymateb yn fwy effeithiol i anghenion lleol, gan barhau i gydweithio ag Ynys Môn pan fyddai hynny'n briodol.

Cyfeiriwyd at newidiadau eraill, gan gynnwys sefydlu gwasanaeth cynhwysiad newydd a chanolfan newydd Camu i'r Copa yn Llanwnda, ynghyd â'r newidiadau a oedd yn deillio o ddiwedd GwE (Gwasanaeth Effeithlonrwydd Ysgolion). Nodwyd bod gan y trefniadau newydd rôl bwysig o ran cefnogi ysgolion, plant a theuluoedd. Cyfeiriwyd at ddiwylliant ysgolion a'r blaenoriaethau a oedd yn llywio eu gwaith, gan gynnwys a ddylid rhoi mwy o bwyslais ar y ddarpariaeth sylfaenol yn hytrach na gweithgareddau drytach. Cydnabuwyd nad oedd atebion cyflym, ond ailadroddwyd bod y maes yn flaenoriaeth a bod y gwasanaeth yn symud i'r cyfeiriad cywir.

Ychwanegwyd bod newid deddfwriaethol ar y gweill ynghylch addysg gartref, a fyddai'n newid grym awdurdodau lleol o ran mynediad at blant a gwneud penderfyniadau ynghylch plant a theuluoedd a oedd yn dewis y llwybr hwnnw. Nodwyd y byddai'r adran yn ceisio gweithio mewn partneriaeth â theuluoedd yn unol ag ysbryd y deddfwriaeth newydd. Nodwyd bod y Gwasanaeth Ieuencid yn darparu cymorth er mwyn lleihau nifer y bobl ifanc nad oeddent mewn addysg, cyflogaeth na hyfforddiant, a bod y gwasanaeth yn ymyrryd yn gynharach mewn ysgolion er mwyn atal hyn rhag digwydd.

Croesawyd yr ymrwymiad i gyflwyno rhagor o wybodaeth i'r Pwyllgor. Gofynnwyd i'r data gynnwys oedran y disgyblion a oedd yn cael eu dadgofrestru a'u lleoliad daearyddol, er mwyn adnabod unrhyw batrymau.

Mynegwyd pryder bod rhai athrawon a phenaethiaid mewn gofal a oedd yn dymuno dilyn y cymhwyster ar gyfer prifathrawiaeth yn parhau i gael eu gwrthod. Cydnabuwyd mai Llywodraeth Cymru, yn hytrach na Chyngor Gwynedd, oedd yn rhedeg y cwrs, ond nodwyd bod y sefyllfa'n peri pryder o ystyried y prinder penaethiaid. Mewn ymateb, cytunwyd y dylai unigolion a oedd yn dangos awydd i ddod yn benaethiaid gael cyfle i ddilyn y cymhwyster. Eglurwyd bod Llywodraeth Cymru wedi gosod cap ar nifer y lleoedd, ac nad penderfyniad yr awdurdod lleol oedd hynny.

Nodwyd bod penaethiaid mewn gofal ac unigolion eraill a oedd yn dymuno ymgeisio yn cael eu hannog i gysylltu â'r adran, a bod y rhaglenni arweinyddiaeth lleol yn helpu i adnabod bylchau yn eu profiad a chryfhau eu ceisiadau. Adroddwyd bod un unigolyn wedi bod yn llwyddiannus yn 2024, wedi ennill y cymhwyster ac wedi cael swydd pennaeth parhaol, gan gyfrannu at leihau nifer y penaethiaid mewn gofal. Nodwyd bod tri unigolyn wedi eu derbyn ar y cymhwyster ers mis Medi, a bod pedwar arall wedi eu derbyn ar gyfer Medi 2026.

Cadarnhawyd bod y pryderon wedi eu codi gyda Llywodraeth Cymru. Adroddwyd bod nifer y lleoedd wedi cynyddu o 46 i 96 ar gyfer Medi 2026, gan awgrymu bod y Llywodraeth yn gwrandao ar y pryderon. Nodwyd bod yr adran yn cydweithio'n agos â Dysgu, a oedd yn gyfrifol am arwain y cymhwyster ac am ddatblygu llwybrau gyrfa ar gyfer arweinyddiaeth canol ac uwch.

Gofynnwyd a oedd safleoedd lloeren yn cael eu datblygu ym Meirionnydd fel y trafodwyd pan sefydlwyd darpariaeth cyfeirio disgyblion, ac a oedd adborth wedi ei dderbyn ynghylch y cynnig. Cyfeiriwyd at raglen deledu ddiweddar ynghylch Brynffynnon, a nodwyd bod rhai tebygrwydd rhwng y ddarpariaeth honno a Chamu i'r Copa, er bod y grwpiau oedran yn wahanol. Pwysleisiwyd bod rhaid rhoi blaenoriaeth uchel i ddiogelu, gan fod disgyblion bregus mewn mwy o berygl o gael eu cam-drin. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod penderfyniad wedi ei wneud o'r cychwyn i sefydlu darpariaeth briodol ac o safon uchel.
- Bod buddsoddiad cyfalaf sylweddol wedi ei wneud yn yr hen ysgol er mwyn creu cyfleuster diogel a chynhwysol.
- Bod yr holl adnoddau angenrheidiol wedi eu darparu i sicrhau bod y plant yn cael eu cynnwys yn llawn ac yn teimlo'n ddiogel.
- Bod gweithio mewn uned cynnal ymddygiad yn heriol oherwydd bod ymddygiad plant yn dod yn gynyddol heriol.
- Bod gan y tîm gapasiti i ymestyn allan i ysgolion, er bod barn gymysg ynghylch effeithiolrwydd y dull hwnnw. Eglurwyd bod llwyddiant gwaith ymddygiad yn aml yn dibynnu ar adeiladu perthynas gyda'r plentyn, a bod hynny'n anodd pan oedd swyddog yn ymweld am gyfnod byr yn unig.
- Bod dymuniad i ddatblygu mwy o ddarpariaeth a mwy o ganolfannau, ond pwysleisiwyd y dylent fod yn ddarpariaethau llawn ac addas.
- Bod trafodaethau wedi eu cynnal gyda phenaethiaid ym Meirionnydd a oedd yn awyddus i weld darpariaeth yn yr ardal, yn enwedig ar gyfer y sector uwchradd.

Mynegwyd pryder ynghylch diogelu plant a oedd yn cael eu haddysgu gartref, gan nodi bod cam-drin plant yn aml yn digwydd gan rieni, brodyr, chwiorydd neu aelodau agos o'r teulu. Cwestiynwyd sut y gellid adnabod problemau pe byddai'r plentyn yn cael ei

addysgu gartref ac nad oedd cyswllt rheolaidd ag ysgol. Mewn ymateb, nodwyd bod diogelu pob plentyn yn bwysig. Pwysleisiwyd na ddylid tybio bod problemau diogelu yn gysylltiedig â phob teulu a oedd yn dewis addysg gartref, gan fod nifer o rieni'n gwneud gwaith rhagorol am y rhesymau cywir. Cydnabuwyd bod achosion cenedlaethol wedi bod lle codwyd problemau diogelu, ac awgrymwyd bod hynny'n un o'r ffactorau a oedd yn dylanwadu ar benderfyniadau'r Llywodraeth wrth lunio'r ddeddfwriaeth newydd.

Mynegwyd pryder ynghylch y penderfyniad i wahanu gwasanaethau Anghenion Dysgu Ychwanegol Gwynedd ac Ynys Môn, gan nodi bod Llywodraeth Cymru yn aml yn annog cydweithio rhwng awdurdodau lleol. Gofynnwyd am drafodaeth ar wahân i egluro'r rhesymau dros y penderfyniad. Mewn ymateb, eglurwyd mai penderfyniad ymarferol ydoedd. Nodwyd bod y gwasanaeth yn cynnwys oddeutu 130 i 140 aelod o staff, ei fod yn faes a oedd yn tyfu ac yn wynebu anghenion a oedd yn dwysáu, a'i fod yn anodd ei reoli fel un gwasanaeth ar draws ardal mor eang. Cydnabuwyd bod nifer o agweddau o'r bartneriaeth gydag Ynys Môn wedi gweithio'n dda, ond nodwyd bod angen gwasanaeth mwy deinamig a fyddai'n gallu ymateb yn fwy effeithiol i anghenion pobl Gwynedd.

Mynegwyd pryder bod plant ag anghenion dysgu ychwanegol a fyddai wedi cael lle mewn ysgol arbennig bum mlynedd ynghynt bellach yn cael eu gwrthod, gan adael ysgolion prif ffrwd i ymateb i'w hanghenion gydag adnoddau cyfyngedig. Cyfeiriwyd at gynnydd sylweddol yn nifer y disgyblion mewn ysgolion arbennig, gan nodi bod Ysgol Hafod Lon wedi ei hadeiladu ar gyfer 100 o blant ond y byddai ganddi 135 o ddisgyblion cofrestredig ym mis Medi 2026. Nodwyd bod yr ysgol felly'n gorfod defnyddio safleoedd lloeren oherwydd diffyg lle.

Mewn ymateb, nodwyd bod y cynnydd yn nifer y plant ag anghenion dysgu ychwanegol a allai fod angen lle mewn ysgol arbennig yn peri pryder sylweddol. Fodd bynnag, pwysleisiwyd bod angen ystyried cwestiwn sylfaenol ynghylch cynhwysiad a'r ffordd yr oedd ysgolion a chymunedau'n cael eu trefnu. Eglurwyd nad oedd yn ddymunol creu system lle'r oedd plant ag anghenion dysgu ychwanegol yn cael eu haddysgu ar wahân yn llwyr i blant eraill. Cyfeiriwyd at enghraifft o gynhwysiad llawn rhwng dwy ysgol gyfagos yn ystod amseroedd egwyl, a mynegwyd awydd i weld plant ag anghenion ychwanegol a phlant eraill yn cael eu haddysgu gyda'i gilydd lle bo hynny'n bosibl.

Nodwyd bod y Cyngor wedi buddsoddi rhagor mewn integreiddio yn ystod y flwyddyn, ond cydnabuwyd bod angen rhagor o gyllid. Cadarnhawyd, pe byddai adnoddau ychwanegol ar gael, y byddent yn cael eu rhoi i ysgolion er mwyn cyflogi mwy o staff a chynyddu eu gallu i fod yn gynhwysol. Cydnabuwyd bod cynhwysiad yn gwneud gwaith ysgolion prif ffrwd yn fwy heriol. Nodwyd y byddai unrhyw gynnydd yng nghapasiti ysgolion arbennig neu adeiladu ysgol newydd yn arwain at oblygiadau cludiant a chostau ychwanegol, a bod angen ystyried y materion hynny gyda'i gilydd. Pwysleisiwyd y byddai'n well buddsoddi mewn addysg a phrofiadau'r plant yn hytrach na gwario rhagor ar eu cludo i ddarpariaethau pellach i ffrwd.

Gofynnwyd am eglurhad ynghylch cyfeiriad yn yr adroddiad at newidiadau i gynllun yn Ysgol Bontnewydd. Mewn ymateb, eglurwyd bod y prosiect yn un heriol oherwydd mai'r bwriad oedd adeiladu ysgol sero net. Nodwyd bod hynny'n cyflwyno heriau penodol nad oeddent wedi codi mewn prosiectau ysgol arferol, gan gynnwys materion yswiriant. Cadarnhawyd y byddai ymateb mwy cynhwysfawr yn cael ei ddarparu maes o law.

Gofynnwyd a oedd ysgolion yn colli cyllid pan oedd plentyn yn cael ei ddadgofrestru, gan fod cyllid yn cael ei ddyrannu fesul disgybl. Mynegwyd pryder y gallai colli'r cyllid hwnnw gyfrannu at ddiswyddiadau a lleihad yn nifer y staff. Mewn ymateb, eglurwyd nad oedd modd rhoi ateb syml gan fod yr effaith yn dibynnu ar yr adeg o'r flwyddyn y byddai'r plentyn yn cael ei ddadgofrestru. Nodwyd bod rhai ysgolion yn gallu elwa dros dro pe byddai'r plentyn yn gadael ar ôl i'r cyllid gael ei ddyrannu ar sail y cyfrifiad disgyblion. Fodd bynnag, pe byddai'r plentyn wedi bod allan o'r ysgol am flwyddyn gyfan, byddai'r golled yn ymddangos yn y cyllid dilynol.

Gofynnwyd faint o blant a oedd wedi elwa ar ddarpariaeth Camu i'r Copa, ac a oedd y plant hynny'n wahanol i'r deg disgybl a oedd wedi cael eu gwahardd yn barhaol o ysgolion uwchradd. Gofynnwyd, ar gyfartaledd, pa mor hir yr oedd plentyn a waharddwyd yn barhaol yn aros heb addysg cyn derbyn darpariaeth arall, a phwy oedd yn gyfrifol am ddiogelu'r plentyn os nad oedd yn agored i'r tîm lles. Mewn ymateb, adroddwyd bod oddeutu 25 o blant wedi elwa ar ddarpariaeth Camu i'r Copa yn ystod y flwyddyn gyntaf. Nodwyd bod eu llwybrau cyn cyrraedd y ddarpariaeth wedi amrywio, gyda rhai wedi wynebu gwaharddiad ac eraill heb wneud hynny. Eglurwyd mai'r nod hirdymor oedd sicrhau bod plant yn gallu cael mynediad at y ganolfan cyn cyrraedd y pwynt o gael eu gwahardd.

Gofynnwyd am effaith y 230 o geisiadau i drosglwyddo ysgol eleni, gan nodi y gallai hyn roi pwysau sylweddol ar ysgolion cyfagos, yn enwedig pe byddai nifer o blant yn symud ar yr un pryd. Gofynnwyd a oedd y cyllid yn symud gyda'r plentyn pan oedd trosglwyddiad yn digwydd yn ystod y flwyddyn academaidd. Mewn ymateb, eglurwyd nad oedd pob trosglwyddiad yn deillio o broblemau ymddygiad neu gynhwysiad, gan y gallai rhai fod oherwydd symud tŷ neu deuluoedd yn symud i mewn neu allan o'r ardal. Cydnabuwyd, serch hynny, bod ysgolion yn pryderu ynghylch derbyn plant ag ymddygiad heriol neu anghenion cynhwysiad heb gyllid ychwanegol.

Nodwyd bod cytundeb wedi bodoli yn y gorffennol i'r arian ddilyn y plentyn, ond nad oedd cytundeb cyfredol rhwng y penaethiaid. Cadarnhawyd y gellid ailystyried y trefniant, ond mai mater i'r ysgolion oedd cytuno arno. Nodwyd y byddai trafodaeth yn cael ei chynnal ym mhob corff llywodraethu ym mis Medi, gyda phenderfyniad yn cael ei wneud ar y ffordd ymlaen.

Diolchwyd i staff Camu i'r Copa am eu gwaith, gan nodi eu bod yn gweithio dan bwysau sylweddol ac yn dangos ymrwymiad mawr i'r plant yn y ganolfan.

Mynegwyd pryder bod yr adroddiad yn eithaf arwynebol mewn rhai mannau ac nad oedd digon o ffigurau wedi eu cynnwys. Cyfeiriwyd at ddatganiadau bod gwaith y Gwasanaeth Ieuencid wedi cael effaith gadarnhaol ar les, datblygiad personol a hyder pobl ifanc, ond nodwyd nad oedd data penodol i gefnogi'r datganiadau hynny. Mewn ymateb, cadarnhawyd bod mwy o wybodaeth ynghylch y Gwasanaeth Ieuencid mewn adroddiadau eraill ac yn adroddiad blynyddol y Gwasanaeth Ieuencid. Cynigiwyd rhannu'r adroddiad blynyddol â'r Pwyllgor. Cydnabuwyd nad oedd y sylwadau byr yn yr adroddiad perfformiad yn gwneud cyfiawnder â maint y gwaith a oedd yn digwydd.

Cyfeiriwyd at newid diweddar o system wybodaeth SIMS i system Bromcom mewn ysgol uwchradd. Mynegwyd pryder bod y broses drosglwyddo wedi rhoi pwysau sylweddol ar les staff swyddfa'r ysgol, a bod staff wedi gweithio oriau ychwanegol i ymdrin â'r newid. Gofynnwyd a oedd yr awdurdod yn darparu digon o adnoddau a chefnogaeth i ysgolion wrth gyflwyno'r system newydd. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod yr awdurdod wedi talu am system SIMS ers blynyddoedd lawer, ond bod ysgolion wedi bod yn rhan o'r broses o ddewis Bromcom fel y darparwr newydd.
- Bod symud o system a oedd wedi bod ar waith am bron i chwarter canrif i system newydd wedi bod yn anodd.
- Bod y pennaeth perthnasol wedi trafod y problemau gyda swyddogion yr adran a'r tîm cymorth.
- Na ddylai'r ysgol fod wedi cael ei gadael ar ei phen ei hun, ac na ddylai'r awdurdod ganiatáu hynny.
- Bod nifer o'r problemau wedi deillio o faterion y tu allan i reolaeth yr awdurdod, gan gynnwys gwahaniaeth rhwng yr hyn a addawyd gan Bromcom a'r hyn yr oedd y cwmni'n gallu ei ddarparu.

- Bod siom ynghylch y ffaith bod y newid wedi effeithio ar staff y swyddfa, gan mai'r bwriad oedd gwella prosesau busnes yr ysgol.
- Bod yr awdurdod wedi ymrwymo i'r system newydd ac y byddai angen datrys y problemau.
- Bod yr ysgol dan sylw wedi bod y gyntaf i fabwysiadu'r system ac felly wedi wynebu'r heriau cyn ysgolion eraill.
- Bod argymhelliad yn yr Adolygiad Ymarfer Plant i gael un system gyson ar draws y sir i gofnodi materion diogelu. Nodwyd bod Bromcom yn gallu darparu'r swyddogaeth honno, a bod hynny wedi bod yn un o'r prif resymau dros y newid.
- Bod angen sicrhau bod systemau addysg, data a gwybodaeth am blant yn cyrraedd y safon orau bosibl, gan nad oedd y sefyllfa flaenorol yn dderbyniol.

Croesawyd natur agored y drafodaeth rhwng aelodau'r Pwyllgor, yr Aelod Cabinet a swyddogion. Nodwyd bod yr adroddiad yn adlewyrchu'r amgylchiadau cymdeithasol cynyddol anodd yr oedd ysgolion yn gweithio ynddynt, gan gynnwys parodrwydd plant ar gyfer ysgol a'u gallu i gyflawni tasgau sylfaenol.

Awgrymwyd y byddai'n fuddiol cynnwys mwy o wybodaeth am ganlyniadau addysgol traddodiadol yn yr adroddiad, megis cyrhaeddiad mewn llythrennedd, rhifedd a TGAU ar draws Gwynedd. Eglurwyd y gallai data cymharol ddangos sefyllfa Gwynedd o'i chymharu â Chymru a'r Deyrnas Unedig, heb fod angen craffu ar ysgolion unigol mewn sesiwn gyhoeddus. Mewn ymateb, croesawyd yr awgrym a nodwyd bod gwaith ar y gweill i ddod â'r wybodaeth ynghyd. Cyfeiriwyd at benderfyniadau cenedlaethol blaenorol i beidio â defnyddio na chyhoeddi data perfformiad mewn fforymau cyhoeddus, ond nodwyd bod penaethiaid uwchradd bellach yn dangos awydd i fod yn fwy agored wrth ddefnyddio data i gynllunio gwelliannau.

Nododd yr Aelod Cabinet Addysg nad oedd y drws wedi ei gau ar ddatblygiadau pellach mewn darpariaeth ysgolion arbennig. Cadarnhawyd, pe byddai angen mwy o leoedd, y byddai'n rhaid ymateb i'r angen hwnnw. Awgrymwyd y gallai safleoedd lloeren mewn ysgolion uwchradd prif ffrwd ddarparu cymorth i rai disgyblion ag anghenion penodol.

Adroddwyd bod rhagor o gyllid wedi ei roi i ysgolion arbennig ac ysgolion prif ffrwd yn ystod y flwyddyn, a mynegwyd y bwriad i geisio darparu rhagor yn y flwyddyn ganlynol. Nodwyd bod archwiliad o drefniadau cyllido ysgolion ar y gweill, a allai greu cyfleoedd i ailddosbarthu'r gyllideb mewn ffordd wahanol.

Cyfeiriwyd at adroddiad blynyddol y Gwasanaeth Ieuenctid a nodwyd ei fod yn cynnwys rhagor o wybodaeth am nifer y plant a oedd wedi elwa ar gymorth lles. Eglurwyd bod yr holiaduron o fewn yr adroddiad gerbron yn mesur profiad y plant yr oedd y gwasanaeth eisoes yn gweithio gyda hwy, ac nad oedd yn hawdd casglu data cyson am blant nad oeddent yn derbyn cymorth.

Mynegwyd pryder ynghylch ailstrwythuro'r Gwasanaeth Ieuenctid a oedd wedi digwydd rhai blynyddoedd ynghynt. Nodwyd bod pum darpariaeth gymunedol newydd wedi eu sefydlu ers y flwyddyn flaenorol, a chroesawyd y posibilrwydd bod y gwasanaeth yn symud yn raddol yn ôl tuag at y ddarpariaeth flaenorol. Adroddwyd bod y Gwasanaeth Ieuenctid yn datblygu cynllun pum mlynedd ac wedi cynnal ymgynghoriad. Anogwyd yr aelodau i gymryd rhan yn yr ymgynghoriad a chyflwyno eu barn.

O ran data perfformiad ysgolion, awgrymwyd y dylid mynd ymhellach na chyflwyno cyfartaledd Gwynedd yn unig, gan y gallai un ysgol godi'r cyfartaledd ac ysgol arall ei ostwng. Cynigiwyd y dylid cyflwyno data fesul ysgol, heb enwi'r ysgolion. Pwysleisiwyd mai diben hyn fyddai adnabod ysgolion a oedd yn perfformio'n dda a'r rhai yr oedd angen cymorth arnynt, er mwyn llywio gwelliant yn hytrach na phennu bai. Nodwyd y byddai angen cytundeb penaethiaid ac ystyriaeth o safbwynt Llywodraeth Cymru cyn

gweithredu'r trefniant. Cadarnhawyd y byddai'r mater yn cael ei godi gyda phenaethiaid cyn mis Medi, gyda'r bwriad o gyflwyno gwybodaeth i'r Pwyllgor yn yr Hydref.

## **PENDERFYNWYD**

- 1. Derbyn yr adroddiad gan nodi'r sylwadau.**
- 2. Gofyn i'r Pennaeth Addysg rannu data cymharol cenedlaethol o ran dadgofrestru gydag aelodau'r Pwyllgor ynghyd ag Adroddiad Blynnyddol y Gwasanaeth Ieuencid.**
- 3. Bod angen edrych ar gynnwys gwybodaeth a data o ran cyrhaeddiad disgyblion yn yr adroddiad perfformiad i'r dyfodol.**
- 4. Bod y Pwyllgor yn craffu'r sefyllfa o ran dadgofrestru ac Addysg Ddewisol Gartref fel rhan o'i raglen waith pan yn amserol.**

## **10. ADRODDIAD PERFFORMIAD ECONOMI A CHYMUNED**

Cyflwynodd yr Aelod Cabinet Economi a Chymuned yr adroddiad gan nodi ei fod yn edrych yn ôl ar berfformiad yr adran dros y flwyddyn flaenorol, gyda sylw penodol i'r cynnydd a wnaed yn erbyn prosiectau blaenoriaeth y Cyngor. Cydnabuwyd bod nifer o wasanaethau'r adran wedi wynebu ansicrwydd ariannol yn sgil newidiadau i raglenni cyllido'r Llywodraeth, ond mynegwyd balchder ym mherfformiad timau'r adran ac yn y cynnydd a wnaed wrth gyflawni ymrwymïadau'r Cyngor.

Nodwyd bod 69 o sefydliadau ar draws y sir wedi derbyn cefnogaeth drwy grant y Llywodraeth yn y flwyddyn ddiwethaf. Adroddwyd bod 55 o gynghorau cymuned ledled Gwynedd wedi eu cefnogi a bod £8.9 miliwn wedi ei fuddsoddi i wella isadeiledd canol trefi. Nodwyd bod cais wedi ei wneud i'r adran ymchwilio ymhellach i'r camau ychwanegol y gallai'r Cyngor eu cymryd drwy ddefnyddio grym awdurdod lleol, gan gynnwys opsiynau nad oeddent o reidrwydd yn cyd-fynd â chanllawiau presennol. Cadarnhawyd bod gwaith ar hyn eisoed wedi dechrau.

Adroddwyd bod 118 o fusnesau Gwynedd wedi derbyn cymorth dros y flwyddyn flaenorol, gyda buddsoddiad gwerth £1.3 miliwn. Nodwyd bod 255 o drigolion Gwynedd a oedd yn wynebu rhwystrau rhag mynd i waith wedi derbyn cymorth, ynghyd â 130 o unigolion ychwanegol a oedd wedi derbyn cefnogaeth i sicrhau cyflog llawn neu well.

Mynegwyd boddhad â'r cynnydd a wnaed gyda pharc gwyddoniaeth Trawsfynydd. Nodwyd bod aelodau wedi cael gwahoddiad i ymweld â'r safle a derbyn cyflwyniad ar y wybodaeth ddiweddaraf ynghylch y cynllun, a chadarnhawyd y byddai diweddariad pellach yn cael ei gyflwyno i'r Pwyllgor maes o law.

Nodwyd bod gwaith wedi dechrau dros y flwyddyn flaenorol i ddatblygu model mwy cynaliadwy ar gyfer cefnogi cymunedau. Eglurwyd bod trefniadau peilot yn cael eu hystyried yn Nhywyn, Abermaw a Blaenau Ffestiniog. Adroddwyd bod grantiau gwerth £217,000 wedi eu dyrannu i grwpiau cymunedol a banciau bwyd ar draws Gwynedd er mwyn cryfhau'r gefnogaeth leol a oedd ar gael i drigolion.

Nodwyd bod nifer yr ymweliadau â chanolfannau hamdden Byw'n lach yn ystod y flwyddyn flaenorol yn is na'r flwyddyn gynt. Eglurwyd bod y gostyngiad yn bennaf yn deillio o newid yn y dull o gasglu data, er bod gostyngiad bach hefyd yn nifer y plant cynradd a oedd yn derbyn gwersi nofio yn y canolfannau. Nodwyd bod nifer yr ymwelwyr yn parhau ychydig yn is na'r lefelau cyn y pandemig, a phwysleisiwyd bod angen cytuno ar systemau newydd, gwella'r perfformiad ac annog rhagor o blant i ddefnyddio'r pyllau nofio.

Adroddwyd bod y flwyddyn flaenorol wedi bod yn heriol i'r gwasanaethau morwrol, gyda stormydd y gaeaf wedi achosi difrod a nifer fawr o ymwelwyr wedi cyrraedd ar benwythnosau pan oedd y tywydd yn braf, gan greu problemau traffig a phwysau ychwanegol. Nodwyd bod gwastraff a diogelwch yn faterion yr oedd angen eu hystyried,

ynghyd â nifer o faterion eraill. Cydnabuwyd bod gallu'r gwasanaethau i ymateb i'r cynnydd sydyn yn y boblogaeth ar ddiwrnodau prysur yn gyfyngedig, a bod hynny'n achosi rhwystredigaeth i gymunedau lleol ac ymwelwyr. Cadarnhawyd y byddai'r materion hyn yn rhan o'r Cynllun Rheoli Cyrchfan yn y dyfodol.

Yn ystod y drafodaeth, cyflwynwyd y sylwadau a ganlyn:-

Cyfeiriwyd at y gwasanaeth archifdai a'r ffaith bod yr oriau agor wedi eu lleihau i'r lefel isaf ers 2016. Nodwyd bod dros fil o unigolion wedi ymateb i holiadur, a bod oriau agor annigonol wedi dod i'r amlwg fel y prif bryder. Cydnabuwyd bod mwy o ddeunydd ar gael ar-lein, ond pwysleisiwyd nad oedd pawb yn dymuno cael mynediad at wasanaethau o'u cartrefi. Gofynnwyd a oedd bwriad i ymestyn yr oriau agor yn sgil buddsoddiad y Llywodraeth mewn mannau cyhoeddus ac ymatebion y cyhoedd.

Mewn ymateb, eglurwyd bod oriau agor wedi bod yn destun pryder i ddefnyddwyr ers nifer o flynyddoedd, a bod y gostyngiad wedi deillio o'r angen i leihau costau gweithredu'r gwasanaeth. Nodwyd bod yr oriau agor rhwng Dolgellau a Chaernarfon wedi cyrraedd y lefel isaf bosibl. Adroddwyd bod buddsoddiad sylweddol wedi ei wneud mewn ffenestri, mesurau cynaliadwyedd o fewn yr adeiladau a'r ystafelloedd darllen, ond cadarnhawyd nad oedd cyllid ychwanegol ar gael i ymestyn yr oriau agor.

Cyfeiriwyd at y gwaith i annog busnesau i gynyddu eu defnydd o'r Gymraeg, a gofynnwyd sut yr oedd cydymffurfiaeth yn cael ei monitro. Mewn ymateb, eglurwyd bod hyrwyddo'r Gymraeg yn cael ei gynnwys fel amod wrth ddyfarnu grantiau, a bod tystiolaeth yn cael ei chasglu i ddangos bod yr amod wedi ei gyflawni. Nodwyd bod disgwyl i fusnesau wneud mwy na chyfieithu taflenni, gan hyrwyddo'r Gymraeg fel rhan o'u gweithgareddau. Eglurwyd bod y dull gweithredu'n amrywio rhwng busnesau, ond bod gwiriadau'n cael eu cynnal. Cydnabuwyd, fodd bynnag, bod gwendid yn y trefniadau monitro oherwydd bod staff a oedd yn rheoli'r grantiau yn aml yn cael eu hariannu drwy'r grant ei hun. Nodwyd na fyddai'r adnodd o reidrwydd yn parhau ar ôl i'r cynllun ddod i ben. Eglurwyd y byddai'r cynllun tair blynedd yn cael ei werthuso a bod gwybodaeth a thystiolaeth yn cael ei gasglu, ond na fyddai modd monitro'r busnesau ar ôl i'r cynllun ddod i ben.

Cyfeiriwyd at ardaloedd lle nad oedd band eang ar gael o hyd i fusnesau a chartrefi. Pwysleisiwyd bod cysylltiad dibynadwy yn hanfodol, yn enwedig wrth i wasanaethau analog ddod i ben, a gofynnwyd pa gymorth y gallai'r Cyngor ei ddarparu i ardaloedd heb wasanaeth. Mewn ymateb, nodwyd:-

- Bod cynllun Gwynedd Ddigidol wedi bod yn rhan o gynllun blaenorol y Cyngor, ond bod y gwaith bellach yn cael ei gyflawni mewn partneriaeth ag Uchelgais Gogledd Cymru drwy dîm rhanbarthol.
- Bod cynllun wedi bod ar y gweill i dargedu ardaloedd lle'r oedd bylchau yn y ddarpariaeth, ond bod Llywodraeth y Deyrnas Unedig wedi cyhoeddi cynllun tebyg, gan greu dwy fenter a oedd yn ceisio cyflawni'r un nod.
- Bod y rhaglen ranbarthol wedi ei gohirio er mwyn gweld beth fyddai cynllun Llywodraeth y Deyrnas Unedig yn ei ddarparu. Nodwyd bod y cynllun hwnnw i fod i roi cymhorthdal a chefnogaeth i ddarparwyr er mwyn eu hannog i wasanaethu ardaloedd lle'r oedd bylchau penodol.
- Bod newid Llywodraeth y Deyrnas Unedig wedi creu ansicrwydd ynghylch statws y cynllun, a bod angen cadarnhau pa mor bell yr oedd wedi datblygu.
- Bod aelodau'n cael eu hannog i gyflwyno enghreifftiau ymarferol a chodau post ardaloedd lle'r oedd problemau'n parhau. Cadarnhawyd y byddai'r wybodaeth yn cael ei rhannu â'r tîm digidol rhanbarthol a'i chodi gyda'r swyddogion perthnasol.

Cyfeiriwyd at y £1.3 miliwn a ddosbarthwyd rhwng 118 o fusnesau lleol, a gofynnwyd a oedd tystiolaeth bod y buddsoddiad wedi creu swyddi newydd. Mewn ymateb, cadarnhawyd bod data o'r fath yn cael ei gasglu. Eglurwyd nad creu swyddi newydd yn unig oedd diben y grantiau, gan eu bod yn cael eu defnyddio i ddiogelu busnesau a swyddi presennol a chynyddu cynaliadwyedd hirdymor. Nodwyd bod gwybodaeth am nifer y swyddi a grëwyd wedi ei chynnwys mewn atodiad, ac ymrwymwyd i rannu'r ffigur penodol gyda'r aelodau.

Cyfeiriwyd at brosiectau adfywio diwylliannol a'u dibyniaeth ar gyllid allanol. Gofynnwyd a oedd modd sicrhau bod rhai prosiectau'n gallu parhau pe byddai'r cyllid allanol yn dod i ben. Mewn ymateb, cydnabuwyd bod yr adran yn ddibynnol iawn ar grantiau allanol gan nad oedd cyllideb gyfalaf fewnol ar gael. Eglurwyd bod cyllid y Llywodraeth yn cael ei ddenu i gefnogi busnesau yng Ngwynedd, ond bod amodau grant yn gallu cyfyngu ar y math o weithgareddau y gellid eu cyflawni.

Nodwyd bod cais wedi ei wneud i'r adran ystyried yr hyn yr oedd angen ei gyflawni yn hytrach na chanolbwyntio'n unig ar yr hyn a oedd yn gymwys o dan amodau grant. Eglurwyd bod newid sylweddol wedi bod yn y cyllid dros y flwyddyn flaenorol, gyda'r Gronfa Ffyniant Gyffredin wedi bod yn gymharol hyblyg, tra bod y Gronfa Twf Lleol newydd yn rhoi mwy o bwyslais ar dwf a gwariant cyfalaf ac yn llai hyblyg. Adroddwyd yr ymdrechir i sicrhau dosbarthiad daearyddol teg o'r cyllid ar draws y sir. Cyfeiriwyd at gynlluniau adfywio ar gyfer 13 dalgylch yng Ngwynedd, gyda'r gobaith y byddai'r cynlluniau hynny'n adlewyrchu'r mwyafrif helaeth o flaenoriaethau lleol.

Cyfeiriwyd at y ffrwd waith ar ganol trefi. Nodwyd bod cyllid Llywodraeth Cymru a'r Gronfa Ffyniant Gyffredin yn tueddu i ganolbwyntio ar wella cyfleusterau canol trefi, ond nad oedd hyn bob amser yn mynd i'r afael â phatrymau defnydd canol trefi, eiddo gwag, parcio neu'r materion mwy meddal a oedd yn dylanwadu ar ganfyddiad pobl. Cydnabuwyd bod angen ymestyn cwrdd y gwaith, a chadarnhawyd y byddai adroddiad penodol ar waith canol trefi yn cael ei gyflwyno i'r Pwyllgor Craffu ym mis Gorffennaf.

Gofynnwyd a oedd tystiolaeth bod dynodiad Safle Treftadaeth y Byd a'r buddsoddiad cysylltiedig yn dod â budd economaidd i gymunedau Gwynedd. Mewn ymateb, eglurwyd bod y dynodiad wedi bod ar waith ers pedair blynedd a bod nifer o gynlluniau a phrosiectau wedi eu datblygu yng nghymunedau'r ardaloedd llechi. Cydnabuwyd nad oedd holl ganlyniadau'r gwaith wedi dod i'r amlwg eto.

Nodwyd bod gwaith agos yn digwydd gyda chymunedau ar brosiectau economaidd, twristiaeth, adfywio, balchder bro a dehongli treftadaeth. Cyfeiriwyd at brosiect gwerth oddeutu £36 miliwn a oedd yn cynnwys ailddatblygu Amgueddfa Lechi Cymru yn Llanberis. Rhoddwyd Neuadd Ogwen ym Methesda fel enghraifft o fuddsoddiad a oedd wedi gwneud gwahaniaeth ymarferol. Adroddwyd bod seilwaith sylfaenol wedi ei wella, gan gynnwys goleuo, sain ac inswleiddio, a bod y gwelliannau wedi galluogi'r neuadd i gynnal digwyddiadau a gigs yn hwyr heb effeithio'n andwyol ar yr ardal leol.

Cyfeiriwyd at gwblhau gwaith ar adeiladau Stryd yr Eglwys ym Mlaenau Ffestiniog, mewn partneriaeth ag Antur Stiniog, i adfywio siopau ar y stryd fawr ar gyfer defnydd masnachol a thai. Adroddwyd bod gwaith wedi digwydd ym Mharc Padarn, Llanberis, a bod cwmnïau lleol yn cael eu cefnogi drwy'r gwaith adeiladu ac adnewyddu.

Cyfeiriwyd at sylwadau blaenorol y byddai cyllid ar gyfer y ffordd osgoi yn Llanbedr yn gorfod dod drwy Cyd-bwyllgor Corfforedig y Gogledd. Mynegwyd amheuaeth y byddai'r corff yn dyrannu cyfran sylweddol o'i gyllid i un cynllun. Nodwyd bod gwahoddiadau wedi eu hanfon at aelodau o Lywodraeth Cymru i ymweld â'r ardal a thrafod y cynllun gyda'r gymuned. Pwysleisiwyd bod y ffordd osgoi yn bwysig i'r economi, i ddiogelwch y cyhoedd ac i greu cyfleoedd gwaith, a gofynnwyd a fyddai'r adran yn parhau i bwysu ar Lywodraeth Cymru i ariannu'r cynllun. Mewn ymateb, cadarnhawyd bod cynllun wedi bod yn barod i'w weithredu cyn i'r Llywodraeth flaenorol ailystyried y mater. Nodwyd bod costau wedi cynyddu ers hynny, ond bod cynllun yn parhau i fodoli a mai cyllid oedd y

prif rwystr. Cadarnhawyd y byddai cyfarfodydd yn cael eu trefnu gyda'r Gweinidogion perthnasol, ac y byddai pwysigrwydd y cynllun i'r economi a'r gymuned leol yn cael ei bwysleisio.

Cyfeiriwyd at safleoedd aros dros nos ar gyfer cartrefi modur, a nodwyd bod oddeutu 2,000 o gerbydau wedi aros ar y safleoedd yng Nghricieth, Caernarfon a Phwllheli dros gyfnod o ddwy flynedd. Gofynnwyd am ganran defnydd y safleoedd. Cyfeiriwyd at broblem gynyddol gyda chartrefi modur mewn ardaloedd eraill, gan nodi bod nifer sylweddol wedi eu gweld mewn un lleoliad tra bod safle swyddogol Caernarfon bron yn wag. Gofynnwyd am eglurhad ynghylch 96 o achosion gorfodi mewn lleoliadau ansyddogol, gan gynnwys natur y tramgwyddau a'r rheswm dros gymryd camau. Nodwyd bod cartrefi modur yn achosi problemau mewn rhai ardaloedd. Cyfeiriwyd at y ffaith y byddent yn dod o fewn cwmipas yr ardoll ymwelwyr, ond awgrymwyd y byddai casglu'r ardoll oddi wrth ddefnyddwyr cartrefi modur yn anodd.

Mewn ymateb, cadarnhawyd y gellid darparu gwybodaeth am ganran defnydd y safleoedd. Eglurwyd mai'r Adran Amgylchedd oedd yn gyfrifol am waith gorfodi, ac ymrwymwyd i ofyn am wybodaeth gefndir ynghylch yr achosion. Cydnabuwyd bod capasiti'r tîm gorfodaeth yn gyfyngedig a'i bod yn anodd profi mewn rhai achosion bod cerbyd wedi aros dros nos.

Gofynnwyd a oedd Llywodraeth Cymru yn ystyried sefydlu adran ddatblygu newydd, a allai gynnig grantiau gwell, denu cyflogwyr a chreu swyddi mewn ardaloedd gwledig. Mewn ymateb, nodwyd y byddai cyfarfod yn cael ei gynnal gyda'r Gweinidog dros yr Economi yn Llywodraeth Cymru, ac y byddai'r cwestiwn ynghylch adran ddatblygu yn cael ei godi.

Cyfeiriwyd at broblemau parcio mewn cymunedau, gan gynnwys cerbydau'n parcio ar linellau melyn, rhwystro ffyrdd a chreu perygl ac anhwylystod i drigolion. Gofynnwyd a fyddai'n bosibl buddsoddi mewn tir er mwyn creu meysydd parcio newydd. Awgrymwyd y gellid ystyried prynu tir neu safleoedd capeli a oedd yn cau, gan godi tâl am barcio er mwyn adennill rhywfaint o'r gost. Mewn ymateb, cydnabuwyd bod y mater yn un trawsadrannol. Cadarnhawyd bod cyfleoedd i greu rhagor o leoedd parcio ar gyfer trigolion ac ymwelwyr, a allai hefyd greu incwm i'r Cyngor. Eglurwyd y gallai'r mater gael ei drafod gyda'r Adran Amgylchedd. Nodwyd bod parcio cymunedol yn un o'r blaenoriaethau a allai gael eu cyflwyno drwy'r Fframwaith Adfywio Ardal, gan fod gan wahanol gymunedau flaenoriaethau gwahanol.

Anogwyd cymunedau i gyflwyno syniadau drwy'r Fframwaith Adfywio Ardal. Nodwyd, pe byddai grant priodol ar gael, y gellid ceisio cyllid i brynu tir. Pe na fyddai cyllid ar gael ar unwaith, awgrymwyd y dylid datblygu'r cynllun i lefel ddigonol o aeddfedrwydd er mwyn manteisio ar gyfle ariannu yn y dyfodol. Ychwanegwyd y byddai angen cydweithio rhwng gwasanaethau megis amgylchedd, priffyrdd, tai ac economi. Nodwyd bod y cynlluniau mwyaf llwyddiannus yn aml yn cael eu harwain gan grwpiau lleol gweithgar, ond cydnabuwyd y byddai costau rheoli a chynnal yn codi pe byddai'r Cyngor yn prynu ac yn darparu maes parcio. Cadarnhawyd bod cyfle i gydweithio â swyddogion cefnogi cymunedau er mwyn asesu'r opsiynau a datblygu cynllun penodol ar gyfer safle penodol.

Codwyd pryder ynghylch newidiadau diweddar i drefniadau meysydd parcio. Cydnabuwyd mai'r Adran Amgylchedd oedd yn gyfrifol am barcio, ond pwysleisiwyd bod y penderfyniadau'n cael effaith sylweddol ar yr economi leol. Mynegwyd anfodlonrwydd â'r broses ymgynghori a gynhaliwyd ym mis Tachwedd, gan nodi bod angen darllen nifer o ddogfennau cyn dod o hyd i'r wybodaeth berthnasol am y newidiadau. Awgrymwyd nad oedd hynny'n gyfystyr ag ymgynghoriad teg na hygrych.

Cydnabuwyd y rhesymeg dros ymestyn oriau codi tâl fel bod taliadau'n dechrau'n gynharach yn y bore ac yn gorffen yn hwyrach gyda'r nos. Fodd bynnag, mynegwyd pryder bod rhai meysydd parcio wedi cael eu hailddynodi o fod yn rhai arhosiad byr i fod yn rhai arhosiad hir. Rhoddwyd Llandanwg fel enghraifft, lle nodwyd y gallai unigolyn

lleol neu ymwelydd a oedd am dreulio hanner awr ar y traeth orfod talu £4.50 i barcio. Cyfeiriwyd at fusnes lleol a oedd wedi dioddef yn sylweddol oherwydd y newid. Awgrymwyd bod y newidiadau wedi arwain at fwy o gerbydau'n parcio ar ochr y ffordd cyn cyrraedd y maes parcio, gan greu problemau traffig ychwanegol.

Gofynnwyd i'r Adran Economi godi'r mater gyda'r Adran Amgylchedd a sicrhau bod effaith economaidd newidiadau i feysydd parcio'n cael ei hystyried yn llawn wrth gynnal ymgynghoriadau yn y dyfodol. Mewn ymateb, cadarnhawyd y byddai'r sylwadau'n cael eu cyflwyno i'r Adran Amgylchedd.

## **PENDERFYNWYD**

- 1. Derbyn yr adroddiad gan nodi'r sylwadau.**
- 2. Gofyn i'r Adran Economi a Chymuned rannu data niferoedd sy'n defnyddio safleoedd Arosfan a gwybodaeth materion gorfodaeth gydag aelodau'r Pwyllgor.**

## **11. ADRODDIAD PERFFORMIAD GWASANAETHAU CORFFORAETHOL A CHYFREITHIOL**

Cyflwynodd yr Aelod Cabinet Gwasanaethau Corfforaethol a Chyfreithiol a'r Gymraeg adroddiad perfformiad y Gwasanaethau Corfforaethol yn gyntaf. Eglurwyd bod yr adroddiad yn cyfeirio at y cynnydd a wnaed yn erbyn addewidion Cynllun y Cyngor 2023–28 ac yn cynnwys mesuriadau perfformiad yr adran. Nodwyd bod y Gwasanaethau Corfforaethol yn arwain ar chwe phrif brosiect, sef Cadw'r Budd yn Lleol, hybu defnydd trigolion Gwynedd o'r Gymraeg, cynllunio'r gweithlu, sicrhau tegwch i bawb, merched mewn arweinyddiaeth, ac adolygiad strategol ar reolaeth iechyd a diogelwch. Adroddwyd bod y prosiectau hyn wedi cael eu craffu gan yr Aelod Cabinet yn ystod cyfarfod herio a chefnogi perfformiad ym mis Ebrill.

Nodwyd bod cynnydd wedi ei wneud yn ystod y flwyddyn. Cyfeiriwyd at ddatblygu a chymeradwyo strategaeth gaffael newydd a oedd yn rhoi pwyslais ar fuddion cymdeithasol a lleol. Adroddwyd bod sesiynau hyfforddi wedi cael eu datblygu ar gyfer swyddogion ym maes caffael i godi eu hymwybyddiaeth a'u dealltwriaeth o sut i brynu'n lleol, ennill gwerth cymdeithasol a lleihau carbon.

Adroddwyd bod gwaith sylweddol wedi ei wneud i hybu'r Gymraeg, gan gynnwys rhaglenni gydag ysgolion lleol a busnesau, ynghyd â gwaith ymchwil gyda Phrifysgol Bangor i ddadansoddi defnydd y cyhoedd o'r Gymraeg yng Ngwynedd. Nodwyd bod gwaith wedi ei wneud gyda Chomisiynydd y Gymraeg i ehangu ar hyn.

Adroddwyd bod y prosiect Merched Mewn Arweinyddiaeth wedi perfformio'n dda, gyda nifer o enghreifftiau o ferched yn symud i swyddi arwain. Cyfeiriwyd at fideo a gynhyrchwyd a holiadur a anfonwyd at ferched a oedd yn gweithio i'r Cyngor er mwyn casglu eu barn ar y prosiect a'r camau nesaf. Nodwyd bod cynnydd amlwg wedi ei wneud ym maes iechyd a diogelwch drwy gyflwyno cam cyntaf system technoleg gwybodaeth newydd a darparu hyfforddiant i reolwyr. Eglurwyd bod hyn wedi gwella'r broses o adrodd ar ddamweiniau ar draws y Cyngor, a bod adborth cadarnhaol wedi ei dderbyn.

Cydnabuwyd bod oedi wedi bod gyda'r prosiect cynllunio'r gweithlu, ond nodwyd bod cynllun drafft wedi ei lunio ac y byddai ymgynghoriad llawn yn cael ei gynnal maes o law. Eglurwyd bod yr oedi hwn wedi effeithio ar y cerrig milltir ar gyfer y prosiect Sicrhau Tegwch i Bawb. Nodwyd ymhellach fod carreg filltir yr adolygiad strategol ar reolaeth iechyd a diogelwch wedi llithro oherwydd gwaith i gyflwyno system newydd ar gyfer adnoddau dynol a chyflogau.

O ran gwaith dydd i ddydd yr adran, cyfeiriwyd at ganran uchel o staff a oedd wedi cwblhau hyfforddiant mandadol. Adroddwyd bod yr adran, yn ystod 2025–26, wedi

ymdrin â phob cais rhyddid gwybodaeth o fewn yr amserlen briodol. Nodwyd bod y sefyllfa ynglŷn â ffigurau salwch yn parhau i gael ei monitro er mwyn deall y pwysau a chymryd camau priodol i'w rheoli.

Adroddwyd bod perfformiad cryf o ran lefel y gwasanaeth, gyda lefelau uchel o fodlonrwydd cwsmeriaid a nifer y galwadau i'r ganolfan gyswllt wedi gostwng dros y blynnyddoedd diwethaf. Nodwyd bod y prosesau ar gyfer ymdrin â cheisiadau rhyddid gwybodaeth yn amserol ac wedi gwella dros y flwyddyn flaenorol. Adroddwyd bod datblygu a hyfforddi staff yn faes cadarn, gyda mwy o e-fodiwlau ar gael ar-lein ac adborth cadarnhaol wedi ei dderbyn. Cyfeiriwyd at welliant yn y gwaith caffael a Chadw'r Budd yn Lleol, gan nodi bod hynny'n cefnogi'r economi leol. Cydnabuwyd bod rhai meysydd yn parhau i fod angen sylw, gan gynnwys diogelu data a materion galwedigaethol.

Diolchwyd i'r holl swyddogion am eu gwaith a'u cyfraniad i gefnogi gwaith y Cyngor ar hyd y flwyddyn.

Yn ystod y drafodaeth, cyflwynwyd y sylwadau a ganlyn:-

Croesawyd y cynnydd a wnaed drwy'r prosiect Merched mewn Arweinyddiaeth, ond mynegwyd pryder y dylai dynion hefyd gael yr un cyfleoedd a chymorth i ddatblygu. Nodwyd nad oedd gwrthwynebiad i'r prosiect, ond pwysleisiwyd na ddylid gadael dynion ar ôl wrth geisio cynyddu nifer y menywod mewn swyddi arwain. Cyfeiriwyd at y prosiect Sicrhau Tegwch i Bawb a phwysleisiwyd bod angen rhoi sylw i grwpiau eraill, gan gynnwys pobl anabl, pobl o gefndiroedd ethnig amrywiol a phobl o wahanol gyfeiriadeddau rhywiol.

Mynegwyd pryder bod nifer o swyddi'n cynnwys trwydded yrru fel gofyniad hanfodol, hyd yn oed lle gallai fod dulliau eraill o deithio i gyfarfodydd neu gyflawni'r gwaith. Nodwyd bod cyfarfodydd ar-lein a gwelliannau i drafnidiaeth gyhoeddus hefyd yn lleihau'r angen i swyddogion ddefnyddio car ym mhob achos. Mewn ymateb, nodwyd bod gweithdrefn wedi ei mabwysiadu yn y gorffennol i gynnwys cymal ynghylch trwydded yrru mewn disgrifiadau swydd, ond cydnabuwyd bod y pwynt a godwyd yn un teg. Nodwyd bod disgwyl i staff fynychu hyfforddiant a chyfarfodydd, ond nad oedd hynny'n golygu na ellid defnyddio dulliau eraill o deithio. Cadarnhawyd bod angen edrych yn ofalus ar y geiriad mewn disgrifiadau swyddi er mwyn sicrhau nad oedd yn creu rhwystr diangen i bobl anabl neu grwpiau eraill.

O ran Merched mewn Arweinyddiaeth, nodwyd bod y prosiect wedi troi cornel o ran ei fwrriad gwreiddiol, gan fod nifer y merched mewn swyddi arwain uwch wedi cynyddu'n sylweddol. Eglurwyd bod diffyg hyder wedi dod i'r amlwg fel ffactor pwysig yn ystod yr hyfforddiant, ond cydnabuwyd bod hynny hefyd yn berthnasol i ddynion. Nodwyd bod yr un cyfleoedd hyfforddi a datblygu ar gael i bawb, ond bod y prosiect wedi rhoi cyfle i garfanau o ferched ddod ynghyd i drafod eu profiadau. Cydnabuwyd y gallai fod lle i ystyried cynnig tebyg ar gyfer dynion.

Pwysleisiwyd bod sicrhau tegwch i bawb yn flaenoriaeth bwysig. Nodwyd bod cyfarfodydd rheolaidd yn cael eu cynnal gyda'r Tîm Cydraddoldeb i ystyried yr hyn a oedd yn digwydd ar draws y Cyngor. Cyfeiriwyd at y Grŵp Cydraddoldeb Craidd, a oedd yn cyfarfod pedair gwaith y flwyddyn, ac at y Fforwm Cydraddoldeb Staff, a oedd yn rhoi gwybodaeth ac yn codi materion i'w trafod. Adroddwyd bod 30% o'r rhai mewn swyddi arwain yn ferched pan ddechreuodd y prosiect, a bod y ffigur wedi cynyddu i 46%. Nodwyd mai dyna oedd bwriad gwreiddiol y prosiect, ond bod yr adran bellach mewn sefyllfa i drafod y camau nesaf a sut y dylid datblygu'r gwaith.

Cyfeiriwyd at y flaenoriaeth o hybu defnydd trigolion Gwynedd o'r Gymraeg a gofynnwyd pwy oedd yn aelodau o Fwrdd Prosiect y Gymraeg. Croesawyd y syniad o gael trosolwg strategol o'r gwaith a'r blaenoriaethau, ond gofynnwyd pwy oedd yn gyfrifol am osod a chyflawni'r gwaith.

Mewn ymateb, eglurwyd bod Bwrdd Prosiect y Gymraeg newydd gael ei sefydlu gyda'r amcan o ddarparu arweiniad, monitro cynnydd a derbyn adroddiadau ar y gwaith. Cadarnhawyd y byddai rhestr o'r swyddogion a'r aelodau a oedd ar y bwrdd yn cael ei darparu. Nodwyd bod swyddogion eisoes wedi bod yn arwain ar brosiectau penodol, ond bod mantais mewn cael bwrdd rhaglen i sicrhau bod Strategaeth Iaith y Cyngor yn cael ei chyflawni.

Eglurwyd bod nifer o brosiectau wedi eu cyflawni ac y byddai adroddiadau gwersi a ddysgwyd yn cael eu cyflwyno i'r bwrdd. Nodwyd mai un o rolau pwysig y bwrdd yn y dyfodol fyddai comisiynu prosiectau newydd, cytuno ar restr o flaenoriaethau, gosod mesurau llwyddiant a sicrhau bod y manylion angenrheidiol yn eu lle.

Ychwanegwyd bod y Bwrdd Prosiect wedi cynnal un cyfarfod hyd yma a bod cynrychiolaeth o bob adran arno. Nodwyd mai mater trawsadrannol ydoedd, a bod angen cyfraniad gan bob adran er mwyn cael darlun cyflawn o'r gwaith. Eglurwyd bod y cyfarfod cyntaf wedi canolbwyntio ar sefydlu cylch gorchwyl y bwrdd, ac y byddai cyfarfodydd dilynol yn edrych yn fanylach ar y prosiectau a'r cynnydd. Cadarnhawyd bod aelodau etholedig hefyd yn rhan o'r bwrdd.

Cyfeiriwyd at enwau lleoedd ac arwyddion stryd, gan nodi bod nifer o strydoedd yn Nhrefor heb arwyddion enw. Eglurwyd bod gwaith wedi ei wneud yn lleol drwy beilot i lunio rhestr o enwau Cymraeg addas. Nodwyd bod yr arwyddion wedi cael croeso mawr gan drigolion. Mynegwyd siom bod y cynllun peilot wedi dod i ben a bod yr adroddiad yn awgrymu nad oedd yn ymarferol newid pob arwydd. Awgrymwyd y dylid ailystyried y gwaith gan ei fod yn ffordd ymarferol o sicrhau bod y Gymraeg yn fwy gweladwy.

Symudwyd ymlaen i gyflwyno adroddiad perfformiad y Gwasanaeth Cyfreithiol.

Eglurwyd bod perfformiad y gwasanaeth yn cael ei fonitro drwy adborth gan yr adrannau a oedd yn derbyn cyngor y Gwasanaeth Cyfreithiol. Nodwyd bod holiadur yn cael ei anfon ar ddiwedd pob achos. Adroddwyd bod 30% o'r holiaduron a anfonwyd yn ystod y flwyddyn wedi cael eu dychwelyd. Cydnabuwyd y gallai'r gyfradd ymateb ymddangos yn isel, ond nodwyd ei bod yn gynydd sylweddol ar y flwyddyn flaenorol ac yn adlewyrchu gwaith yr adran i hyrwyddo'r holiaduron.

Adroddwyd bod 95% o'r ymatebwyr wedi rhoi sgôr o bump allan o bump neu wedi nodi eu bod yn fodlon â'r gwasanaeth, o'i gymharu â 93% yn 2024–25. Cydnabuwyd bod lle i wella, a nodwyd bod camau eisoes ar waith i ymateb i'r sylwadau a dderbyniwyd. Adroddwyd bod holiaduron blynyddol hefyd wedi eu hanfon at benaethiaid adrannau a rheolwyr, gyda chyfradd ymateb o 33%. Nodwyd bod yr ymatebwyr wedi disgrifio'r gwasanaeth fel un da neu dda iawn. Cyfeiriwyd at sylwadau ynghylch capasiti'r adran, a chadarnhawyd y byddai'r sefyllfa'n cael ei monitro'n rheolaidd.

O ran priodoldeb, adroddwyd bod cwrs ar wneud penderfyniadau da wedi ei ddarparu i swyddogion a bod gwaith yn parhau i hyrwyddo safonau uchel ymhlith aelodau. Nodwyd bod rhai aelodau heb gwblhau'r hyfforddiant Cod Ymddygiad. Cadarnhawyd bod y cwrs yn hyfforddiant craidd ac ar gael ar-lein, a bod gwaith yn parhau i annog pawb i'w gwblhau.

Adroddwyd y byddai pwyslais cynyddol yn cael ei roi ar baratoi rhaglen genedlaethol ar gyfer etholiadau 2027. Nodwyd bod cyfnod y Swyddog Monitro yn darparu cyngor cyfreithiol i'r Cyd-bwyllgor Corfforedig wedi dod i ben, gan ryddhau Pennaeth y Gwasanaeth Cyfreithiol i ddychwelyd i weithio'n llawn amser i Gyngor Gwynedd.

Adroddwyd bod gwaith i gadw Cyfansoddiad y Cyngor dan adolygiad wedi ei gwblhau, a bod cyfraniad wedi ei wneud at adolygu'r weithdrefn canu'r gloch ynghyd ag adolygu cynlluniau dirprwyo swyddogion.

Adroddwyd bod y cyfnod diweddar wedi bod yn un prysur iawn i'r Gwasanaeth Etholiadau, gan gynnwys sawl is-etholiad, gydag is-etholiad Llanrug hefyd ar y gweill.

Cyfeiriwyd at etholiad y Senedd ym mis Mai, a oedd wedi cyflwyno heriau ychwanegol oherwydd maint yr ardal ddaearyddol, nifer yr etholwyr a'r ffiniau newydd ar gyfer Gwynedd Maldwyn. Nodwyd bod y gofrestr flynyddol wedi ei chyhoeddi. Cyfeiriwyd at broblem a oedd wedi codi mewn perthynas â chyflog y Crwner a chadarnhawyd bod y mater hwnnw bellach wedi ei ddatrys.

Yn ystod y drafodaeth, cyflwynwyd y sylwadau a ganlyn:-

Croesawyd y cynnydd yn lefel y boddhad â'r Gwasanaeth Cyfreithiol i 95%, ond tynnwyd sylw at y gyfradd ymateb o 30% i'r holiaduron. Cwestiynwyd a oedd unrhyw gamau rhagweithiol yn cael eu cymryd i geisio barn y 70% nad oeddent wedi ymateb. Mewn ymateb, eglurwyd nad oedd cam penodol yn cael ei gymryd i dargedu'r unigolion nad oeddent wedi ymateb, a chydnabuwyd y gallai blinder holiaduron fod yn ffactor. Nodwyd bod cael ymatebion i'r holiaduron wedi bod yn her dros nifer o flynyddoedd, ond bod y gyfradd o 30% yn darparu darlun cymharol ddefnyddiol o berfformiad y gwasanaeth. Eglurwyd mai'r newid mwyaf oedd y gwaith o ymgynghori'n uniongyrchol â'r adrannau a'u timau rheoli, gan fod y dull hwnnw'n gallu darparu adborth manylach a chyfle i gynnal trafodaeth fwy cynhwysfawr am berfformiad y gwasanaeth. Pwysleisiwyd na ellid gorfodi unigolion i ymateb i holiaduron ac felly bod angen sicrhau cydbwysedd rhwng y gwahanol ddulliau o gasglu adborth.

Cyfeiriwyd at drefniadau etholiad diweddar y Senedd, gan nodi ei fod wedi bod yn wahanol iawn i etholiadau blaenorol oherwydd maint yr etholaeth a'r trefniadau pleidleisio. Cwestiynwyd a oedd bwriad i adolygu'r modd y cynhaliwyd yr etholiad ac adnabod unrhyw wersi i'w dysgu ar gyfer etholiadau yn y dyfodol. Mewn ymateb, eglurwyd bod angen bod yn ofalus ynghylch rôl y Cyngor gan mai'r Swyddog Canlyniadau oedd yn gyfrifol am gynnal yr etholiad ac nad oedd gan y Cyngor rôl benodol o ran craffu ar y swyddogaeth honno. Nodwyd, fodd bynnag, ei bod yn rhan arferol o gynllunio pob etholiad i gynnal adolygiad gweithredol o'r holl drefniadau wedi hynny, gan ystyried yr hyn a oedd wedi gweithio'n dda a'r hyn yr oedd angen ei wella. Eglurwyd y byddai'r gwersi hynny'n cael eu defnyddio wrth baratoi ar gyfer yr etholiad nesaf, a bod y broses gyfan yn cael ei hadolygu yn erbyn safonau'r Comisiwn Etholiadol. Cadarnhawyd bod adolygiad gweithredol o'r prosesau yn digwydd yn rheolaidd. Nodwyd y disgwyliad rhagor o waith yn ymwneud â ffiniau'r Senedd yn y dyfodol, gan fod y trefniadau diweddar yn rhai interim. Eglurwyd bod maint yr ardal yr oedd angen ei gweinyddu wedi arwain y gwasanaeth i ddechrau cynllunio yn llawer cynharach nag arfer, a mynegwyd y farn bod hynny wedi bod yn fuddiol.

Mynegwyd, ar sail profiad o ymweld â nifer o orsafoedd pleidleisio, fod y trefniadau yng Ngwynedd wedi bod yn drylwyr iawn. Nodwyd nad oedd Gwynedd bob amser ymhlith yr ardaloedd cyflymaf i gwblhau'r broses gyfrif, ond cydnabuwyd bod sicrhau bod y cyfrif yn drylwyr ac yn gywir yn bwysicach na chyflymder y broses.

Tynnwyd sylw at gyfeiriad yn yr adroddiad at gyngor cyfreithiol a oedd wedi deillio o sefyllfa Ysgol Friars, a gofynnwyd am ragor o wybodaeth ynghylch natur y gwaith, yr adnoddau a neilltuwyd iddo a'r effaith neu'r gwersi a oedd wedi deillio ohono. Mewn ymateb, eglurwyd bod sefyllfa o'r fath yn creu ystod eang o waith cyfreithiol ac yn arwain at alw am gyngor ar draws sawl maes, gan gynnwys Addysg, Adnoddau Dynol a llywodraethiant. Nodwyd nad un unigolyn yn unig o'r Gwasanaeth Cyfreithiol a fu'n ymwneud â'r gwaith, gan fod swyddogion gwahanol wedi cyfrannu yn ôl natur y materion a'r arbenigedd yr oedd ei angen. Cyfeiriwyd at waith a oedd wedi deillio o'r sefyllfa, gan gynnwys cyfrannu at y trefniadau canu'r gloch, ynghyd ag elfennau o'r cynllun ymateb ehangach a oedd wedi gofyn am fewnbwn cyfreithiol. Pwysleisiwyd bod cryn dipyn o gymorth cyfreithiol wedi ei ddarparu drwy gydol y cyfnod, o'r camau cychwynnol hyd at y sefyllfa bresennol.

Gofynnwyd ymhellach a oedd y gwaith wedi rhoi pwysau sylweddol ar adnoddau'r gwasanaeth. Mewn ymateb, cydnabuwyd nad oedd y gwaith dydd i ddydd arferol wedi lleihau o ganlyniad i'r sefyllfa, ac felly bod y gofynion ychwanegol wedi creu pwysau

ychwanegol. Adroddwyd bod arbenigwyr allanol wedi eu comisiynu pan oedd angen arbenigedd penodol, a nodwyd bod diwedd y trefniant o ddarparu cyngor cyfreithiol i'r Cyd-bwyllgor Corfforedig wedi rhyddhau capasiti ychwanegol. Cydnabuwyd bod y sefyllfa wedi ychwanegu at y pwysau ar y gwasanaeth, ond cadarnhawyd bod y tîm wedi llwyddo i ymdopi â'r gwaith.

Mynegwyd gwerthfawrogiad mawr o'r cymorth cyfreithiol a dderbyniwyd, gan nodi bod y gwasanaeth yn darparu cymorth amhrisiadwy i aelodau a bod y staff yn ymateb yn barod ac yn gymwynasgar. Cydnabuwyd bod y Cyngor yn ffodus o gael tîm proffesiynol yng Ngwynedd.

Cyfeiriwyd at gŵyn a dderbyniwyd yn dilyn yr etholiad ynghylch newid lleoliad gorsaf bleidleisio. Eglurwyd bod yr orsaf bleidleisio mewn ward wedi symud o adeilad a ddefnyddiwyd yn flaenorol, ond bod arwydd ar yr hen adeilad yn parhau i nodi ei fod yn orsaf bleidleisio er bod y drws ar glo. Nodwyd bod etholwr a oedd wedi pleidleisio yn yr adeilad ers blynnyddoedd wedi mynd yno ac wedi methu â phleidleisio oherwydd y dryswch ynghylch y lleoliad newydd. Mynegwyd pryder nad oedd digon o rybudd wedi ei roi am y newid, ac yn benodol ynghylch presenoldeb yr arwydd ar yr hen adeilad.

Mewn ymateb, eglurwyd bod y Gwasanaeth Etholiadau yn monitro ac yn adolygu trefniadau pleidleisio a bod newidiadau i ffiniau, datblygiadau tai newydd neu amgylchiadau lleol eraill yn gallu golygu bod angen newid lleoliad gorsaf bleidleisio. Nodwyd bod newidiadau o'r fath yn cael eu hysbysebu a bod gwybodaeth yn cael ei hanfon at etholwyr, ond cydnabuwyd ei bod yn naturiol i unigolyn fynd i'r lleoliad yr oedd wedi arfer pleidleisio ynddo ers blynnyddoedd. Cadarnhawyd bod y mater wedi dod i sylw'r gwasanaeth ac y byddai'n cael ei ystyried fel rhan o'r adolygiad presennol er mwyn sicrhau bod digon o wybodaeth yn cael ei ddarparu pan fyddai newidiadau tebyg yn digwydd.

**PENDERFYNWYD derbyn yr adroddiadau gan nodi'r sylwadau.**

Dechreuodd y cyfarfod am 10:30 yb a daeth i ben am 3:47 yp

---

Cadeirydd